

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ**

Μ.Π.Σ. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

Προσδιοριστικοί Παράγοντες της αύξησης των Τραπεζικών Πιστώσεων: Σύγκριση πριν και μετά την κρίση

Ιωάννης Ιωαν. Ντουράκης
Α.Μ. ΜΧΑΝ 0933

Αναπλ. Καθηγητής Εμ. Τσιριτάκης
Καθηγητής Νικ. Απέργης
Λέκτορας Δ. Βολιώτης

Πειραιάς
Φεβρουάριος 2011

Περίληψη διατριβής

Αντικείμενο της διατριβής είναι η σύγκριση των προσδιοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν τον ρυθμό αύξησης των τραπεζικών πιστώσεων (χρηματοδοτήσεων) πριν και μετά την κρίση, η οποία ξεκίνησε δειλά το καλοκαίρι του 2006 από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, κορυφώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2008 με την κατάρρευση των Lehman Brothers και συνεχίζει να επηρεάζει ολόκληρο τον κόσμο. Αρχικά θα αναφερθούμε περιληπτικά στην κρίση. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά ενός πιστωτικού ιδρύματος, την δομή του ισολογισμού του, τους κινδύνους που αντιμετωπίζει και στην ορθή διαχείριση τους ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει σε δυσχερείς οικονομικές συνθήκες όπως οι σημερινές.

Στο κύριο μέρος της διατριβής θα περιγράψουμε τις βασικές μορφές πιστώσεων προς επιχειρήσεις και ιδιώτες (νοικοκυριά), θα συγκρίνουμε διαγραμματικά τον ρυθμό αύξησης των πιστώσεων των μεγαλύτερων ελληνικών, πορτογαλικών, ισπανικών και ιρλανδικών τραπεζών με τον αντίστοιχο των γερμανικών την περίοδο 2005-2009 και θα αναφερθούμε στις ομοιότητες και στα κοινά χαρακτηριστικά των παραπάνω χωρών (P.I.G.S.).

Στην συνέχεια θα εστιάσουμε στους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις πιστώσεις τόσο από πλευράς προσφοράς όσο και ζήτησης στην Ελλάδα, (ρευστότητα τραπεζών, θεσμικό πλαίσιο, πληθωρισμός, ανεργία) θα τους αναλύσουμε και θα καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα όσο αφορά την διαφοροποίηση και την ένταση τους πριν και μετά την κρίση.

Περιεχόμενα

1. Λίγα λόγια για την παγκόσμια οικονομική κρίση.....	4
2. Τράπεζες.....	8
2.1 Λειτουργία-Χαρακτηριστικά.....	8
2.2. Κίνδυνοι.....	10
2.3. Διαχείριση Κινδύνων.....	12
2.4. Ισολογισμός Τραπεζών.....	13
2.5. Ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσης.....	15
2.6. Πραξεις εκτός ισολογισμού.....	17
3. Πιστώσεις- πιστοδοτήσεις.....	18
3.1. Ορισμοί.....	18
3.2. Κατηγορίες πιστοδοτήσεων προς επιχειρήσεις.....	20
3.3. Μορφές χρηματοδότησης προς τα νοικοκυριά (ιδιώτες).....	29
4. Συγκριση ρυθμού πιστώσεων μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων ευρωπαϊκών χωρών.....	31
4.1 Εισαγωγή.....	31
4.2 Σύγκριση με χρήση πινάκων και διαγραμμάτων.....	32
4.3. Ορισμός PIGS και παρουσίαση κοινών χαρακτηριστικών.....	36
5. Εστίαση στην Ελλάδα.....	39
6. Παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά πιστώσεων - πιστοδοτήσεων από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων.....	43
7. Παράγοντες που επηρεάζουν την ζήτηση πιστοδοτήσεων από πλευράς νοικοκυριών (ιδιωτών).....	55
8. Συμπεράσματα-Παρατηρήσεις.....	63
9. Παράρτημα Πινάκων- Διαγραμμάτων.....	66
10. Βιβλιογραφία.....	69

1. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η κατάρρευση της Lehman Brothers, τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ, την 15η Σεπτεμβρίου 2008, σηματοδότησε τη μεγαλύτερη μεταπολεμική παγκόσμια οικονομική κρίση. Πως όμως ξεκίνησε αυτή η κρίση και ποιοι παράγοντες οδήγησαν σε αυτήν ταχυστά και ραγδαία εξάπλωση από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής σχεδόν σε κάθε γωνιά του πλανήτη;

Ας ξεκινήσουμε την ανάλυση με την γνωστή παραδοχή ότι η οικονομική δραστηριότητα δεν ακολουθεί γραμμική, ανοδική ή καθοδική, πορεία. Αντίθετα, ακολουθεί κυκλική πορεία με ορισμένες φάσεις του οικονομικού κύκλου να είναι ανοδικές και άλλες καθοδικές. Οι μεγαλύτερες από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) γνώρισαν την τελευταία ύφεση στις αρχές της νέας χιλιετίας, χωρίς όμως να συμπαρασύρουν τις λεγόμενες αναδυόμενες οικονομίες (Βραζιλία, Ινδία, Κίνα, Ρωσία, Νότιος Αφρική και άλλες μικρότερες οικονομίες), οι οποίες συνέχισαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, εκκινώντας βέβαια από πολύ χαμηλά επίπεδα. Η τελευταία επομένως γενικευμένη κρίση ίσως να πρέπει να αναζητηθεί στην εποχή της κρίσης στην Νοτιοανατολική Ασία (1997) ή ακόμη και στις αρχές τις δεκαετίας του 1990. Είναι προφανές ότι οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) που παρατηρήθηκαν παγκοσμίως την περίοδο 2002-2007, κάποια στιγμή θα επιβραδύνονταν υπακούοντας στη λογική των οικονομικών κύκλων. Επομένως ή επιβράδυνση μπορούσε να προβλεφθεί, χωρίς βέβαια να μπορεί να προβλεφθεί/προσδιοριστεί επακριβώς το χρονικό σημείο της ανώτατης φάσης του κύκλου και της αλλαγής της φοράς του προς τα κάτω. Πράγματι, πολλοί αναλυτές και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), στις προβλέψεις τους για τις οικονομικές προοπτικές προειδοποιούσαν για τους καθοδικούς κινδύνους. Όμως, σε μεγάλο βαθμό, οι επισημάνσεις για αυτούς τους κινδύνους, παραβλέποντας ή υποβαθμίζονταν, ακόμη και από εκείνους που τους κατέγραφαν, καθώς την τριετία 2005 - 2007 η κρατούσα άποψη στους πλέον έγκριτους οικονομικούς κύκλους ήταν αυτή της αποσύνδεσης (decoupling) των αναδυόμενων οικονομιών από τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, στην ευρωζώνη, την Ιαπωνία ή άλλες μεγάλες αναπτυσσόμενες οικονομίες. Πολλοί υποστήριζαν μάλιστα ότι πιθανή επιβράδυνση

στις αναπτυσσόμενες οικονομίες θα αντισταθμίζονταν από τις επιδόσεις των αναδυόμενων οικονομιών και κυρίως της Κίνας μετατοπίζοντας σταδιακά το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας (“smooth rebalancing”). Οι προβλέψεις αυτές οδηγούσαν στο γενικό συμπέρασμα ότι η επιβράδυνση, όταν και όπου θα προέκυπτε, θα ήταν ελεγχόμενη και τοπική ή/και περιφερειακή.

Για να κατανοηθεί το μέγεθος και η ταχύτητα με την οποία εξαπλώθηκε η κρίση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Υποστηρίζεται ότι, η ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας - FED για ικανό χρονικό διάστημα ευθύνεται για την εμφάνιση υπερβολικής ρευστότητας και «μόχλευσης» (leverage), με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανισορροπιών και τελικά «φούσκας» στην αγορά κατοικίας. Επίσης, τα χαμηλά επιτόκια και οι χαμηλές αποδόσεις των «παραδοσιακών επενδύσεων» οδήγησαν τους συμμετέχοντες στις χρηματοπιστωτικές αγορές στην ανάληψη υψηλών κινδύνων μέσω των διαφόρων καινοτομικών χρηματοπιστωτικών μέσων (financial innovation), χωρίς να επιδεικνύουν τη δέουσα προσοχή για τη στάθμιση ή/και αντιστάθμιση αυτών των κινδύνων. Το ισχύον πλαίσιο «δημιουργίας προς διάθεση» (originate to distribute) λειτουργούσε με τρόπο ώστε οι τράπεζες να έχουν κάθε κίνητρο να ομαδοποιούν και τιτλοποιούν (securitization) μεμονωμένα δάνεια τα οποία διέθεταν στους επενδυτές. Το ισχύον «λειτουργικό» (functional) κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της χρηματοπιστωτικής αγοράς έχει πλέον ξεπεραστεί και οι εποπτικές αρχές δεν το αντελήφθησαν έγκαιρα ή δεν επέδειξαν τη δέουσα προσοχή στην παραβίασή του. Η υπερβολική ρευστότητα οδήγησε τους διαχειριστές κεφαλαίων να αναλαμβάνουν συνεχώς περισσότερους κινδύνους. Στην προσπάθειά τους για μεγιστοποίηση των κερδών, προχώρησαν σε ευρεία έκθεση σε «δομημένα προϊόντα» που τηρούνταν εκτός των ισολογισμών των τραπεζών, ενώ χρησιμοποιούνταν ευρέως για το μετασχηματισμό της ωριμότητας (maturity) του χαρτοφυλακίου. Η επιτυχία αυτού του μοντέλου βασίστηκε σε, υποτίθεται, πολύ εξελιγμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνου και στην αξιολόγηση όλων αυτών των προϊόντων και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τις εταιρείες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου (rating agencies), ενώ ήταν φανερό ότι υπήρχαν πολλές περιπτώσεις παραβίασης του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου [π.χ. λόγω «σύγκρουσης συμφερόντων» (conflict of interest)].

Έτσι, φθάσαμε στο καλοκαίρι του 2007, όπου τοποθετείται και η έναρξη της κρίσης. Η αναστροφή της τάσης συνεχούς ανόδου των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ συνοδεύτηκε με την κρίση στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου (“subprime loans”). Η αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών άρχισε να κλυδωνίζεται καθώς αρκετά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν εκτεθειμένα σε πολύπλοκα δομημένα προϊόντα τα οποία, αν και είχαν βαθμολογηθεί με άριστα (AAA ή “triple A”) από τις εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου βασίζονταν σε δανειακές συμβάσεις οι οποίες ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους επισφαλείς. Ο κατακερματισμός των εποπτικών αρχών στις ΗΠΑ δεν επέτρεψε την άμεση διάγνωση της κρίσης και πολύ περισσότερο τον έγκαιρο και αποτελεσματικό συντονισμό για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η κρίση εξαπλώθηκε και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού με πρώτο θύμα την επενδυτική τράπεζα Northern Rock του Ηνωμένου Βασιλείου (Σεπτέμβριος 2007), αλλά και ελβετικές και γερμανικές τράπεζες. Δεύτερο μεγάλο σταθμό, αποτέλεσε η περίπτωση της Bear Stearns, πέμπτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας στις ΗΠΑ, η οποία για να αποφύγει την πτώχευση, εξαγοράσθηκε από την J. P. Morgan με τη μεσολάβηση της FED και την εγγύηση του αμερικάνικου δημοσίου τον Μάρτιο του 2008. Η απόφαση αυτή των αμερικανικών αρχών (Υπουργείο Οικονομικών-Treasury και Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα-FED) έγινε δεκτή με ανακούφιση καθώς σηματοδότησε ότι οι αρμόδιες αρχές ήταν έτοιμες να δράσουν, πέρα από ιδεολογικές αγκυλώσεις και δογματισμούς, και να αποτρέψουν εν τη γενέσει του τον ενδεχόμενο «συστημικό κίνδυνο» (systemic risk) στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και ιδίως στον τραπεζικό τομέα. Η ευφορία που ακολούθησε αυτή την κίνηση ήταν τέτοια που πολλοί σοβαροί αναλυτές ακόμη και διαμορφωτές πολιτικής, όπως υψηλής επιρροής στελέχη της Επιτροπής Ανοικτής Αγοράς (FOMC) της FED, να μιλούν για αντιστροφή της κρίσης (“turning point”). Το κλίμα αυτό κάλυψε ή/και περιθωριοποίησε προσωρινά τα στοιχεία που έδειχναν ότι η παγκόσμια οικονομία δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τη χρηματοπιστωτική κρίση αλλά και άλλα δύο γεγονότα: την άνοδο των τιμών των εμπορευμάτων, ιδίως του πετρελαίου και των τροφίμων, και τις τρομερές ανισορροπίες (imbalances) που προκλήθηκαν στις αγορές κατοικίας όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε πολλές χώρες της ευρωζώνης όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία από την ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική των περασμένων χρόνων. Επιπλέον, αποπροσανατόλισε προσωρινά τη συζήτηση από τη

διαπίστωση ότι το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο είχε αποδειχθεί ακατάλληλο ενώ, ταυτόχρονα, ήταν συστηματική η παραβίασή του – και όχι μόνο λόγω της εγγενούς σύγκρουσης συμφερόντων που αντιμετώπιζαν οι εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου. Παράλληλα, η «όρεξη» για αναζήτηση ολοένα και περισσότερο επικίνδυνων επενδυτικών ευκαιριών από τους διαχειριστές των επενδυτικών κεφαλαίων που είχε καλλιεργηθεί από τα ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια, αντιστράφηκε απότομα σε αναζήτηση πιο ασφαλών επενδύσεων (“flying to quality”) προκαλώντας χάος σε αγορές χρήματος και κεφαλαίου αλλά και σε ολόκληρες αναδυόμενες οικονομίες. Έτσι, η χρηματοπιστωτική κρίση, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων, η οποία προκλήθηκε κυρίως από τις προσπάθειες ορισμένων τραπεζών και επενδυτικών οίκων να αντισταθμίσουν τις ζημιές από τα subprime οδηγώντας τις τιμές του πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών ακόμα πιο ψηλά και η υπερθέρμανση στην αγορά κατοικίας, επέφερε ένα ταυτόχρονο «τριπλό σοκ». Όταν δε, οι αρχές των ΗΠΑ παρενέβησαν για να σώσουν τις δύο «ημι-δημόσιες» επιχειρήσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων (Fannie May και Freddy Mac), αλλά αποφάσισαν να αφήσουν τη Lehman Brothers να πτωχεύσει (15/09/2008), η αβεβαιότητα έδωσε τη θέση της σε πανικό και ουσιαστικό πάγωμα της διατραπεζικής αγοράς επεκτείνοντας ραγδαία την κρίση και στην πραγματική οικονομία μέσω του καναλιού του τραπεζικού συστήματος και της «πιστωτικής ασφυξίας» (credit crunch) που προκλήθηκε.

2. ΤΡΑΠΕΖΕΣ

1. Λειτουργία - Χαρακτηριστικά

Οι εμπορικές τράπεζες ασχολούνται με πάσης φύσεως; τραπεζικές εργασίες, διαμεσολαβώντας μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων. Με τον ορό πλεονασματικές οικονομικές μονάδες εννοούμε τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις που έχουν την δυνατότητα να αποταμιεύουν ένα τμήμα του εισοδήματός τους και επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν πχ δανείζοντας το για την αποκόμιση κέρδους, δηλαδή τόκου. Οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι εμπορικές τράπεζες καλύπτουν τους εξής σκοπούς:

- Προσέλευση αποταμιευτικών κεφαλαίων
- Ικανότητα μετασχηματισμού και παροχής των συγκεντρωθέντων κεφαλαίων με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται οι χρηματοδοτικές ανάγκες των ελλειμματικών μονάδων καθώς και ανάγκες του Δημοσίου

Οι εμπορικές τράπεζες διαχειρίζονται το παθητικό τους, το οποίο αποτελείται από τις συνολικές υποχρεώσεις τους (μεταξύ των οποίων σημαντική θέση κατέχουν οι πάσης φύσεως καταθέσεις), δημιουργούν απαιτήσεις και μέσω αυτών, το ενεργητικό τους.

Στις τράπεζες μπορούμε να διακρίνουμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά που ισχύουν σχεδόν παγκοσμίως. Πιο συγκεκριμένα.

1. Επειδή η κυρία δραστηριότητα τους είναι νομισματικής φύσης, οι περισσότερες τράπεζες διατηρούν παγία πολύ μικρής αξίας σε σχέση με το ενεργητικό τους (συνήθως οι επενδύσεις σε παγία αφορούν το 2% του ενεργητικού τους) Οι περισσότερες επενδύσεις αφορούν το brand name και την εκπαίδευση του ανθρωπίνου δυναμικού. Συνεπώς έχουν πολύ μικρά σταθερά κόστη.
2. Οι εμπορικές τράπεζες λειτουργούν με χαμηλό ύψους μετοχικού κεφαλαίου Συγκριτικά με τις μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις, γεγονός που αυξάνει την οικονομική μόχλευση, καθώς και την μεταβλητότητα των κερδών
3. Πολλές από τις υποχρεώσεις τους είναι απαιτητές στην πρώτη ζήτηση η εντός πολύ βραχυχρονίου διαστήματος. Οι αποταμιευτές-καταθέτες δύναται να διαπραγματεύονται το προσφερόμενο επιτόκιο για τις καταθέσεις τους σε συνεχή βάση. Συνεπώς οι δαπάνες των τραπεζών που αφορούν στους τόκους των καταθέσεων είναι συνάρτηση των αλλαγών που σημειώνονται στα επιτόκια της αγοράς. Το γεγονός αυτό δημιουργεί προβλήματα αναφορικά με την 'σωστή' κατανομή των πόρων όσο και με την τιμολόγηση τους.

Κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποτελεί ειδικό πρόβλημα και ενέχει αντίστοιχα κίνδυνο για την διοίκηση του τραπεζικού ιδρύματος.

2. Κίνδυνοι

Οι κίνδυνοι που διατρέχει ένα πιστωτικό ίδρυμα αποτελούν άμεση συνεπεία των μετασχηματισμών στους οποίους προβαίνουν στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής τους μεσολάβησης και προκύπτουν από την παροχή εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων των διαφορών εργασιών τραπεζικής λογιστικής. Οι βασικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι εμπορικές τράπεζες είναι οι ακόλουθοι:

- **Πιστωτικός κίνδυνος:** Ο πιστωτικός κίνδυνος ενός τραπεζικού ιδρύματος συνδέεται άμεσα με τα στοιχεία του ενεργητικού και συγκεκριμένα με τις απαιτήσεις. Συνιστάται στην αδυναμία των προμηθευτών των απαιτήσεων (φυσικών ή νομικών προσώπων) να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει είτε αυτές αφορούν στην εξυπηρέτηση τόκων είτε στην αποπληρωμή κεφαλαίων
- **Κίνδυνος Ρευστότητας:** ο κίνδυνος ρευστότητας αφορά στις δυσκολίες προμήθειας ρευστότητας εκ μέρους της τράπεζας, είτε μέσω της πώλησης στοιχείων ενεργητικού είτε μέσω νέου δανεισμού, βεβαίως υπό τον περιορισμό καταβολής λογικού κόστους. Άμεση συνεπεία της έλλειψης ρευστότητας είναι η αρνητική μεταβολή της αγοραίας αξίας της μετοχής και των καθαρών κερδών της τράπεζας. Για τους συγκεκριμένους λόγους οι τράπεζες παρακολουθούν σε καθημερινή βάση τις ταμειακές τους εισροές και εκροές, καθώς και τους απαιτούμενους πόρους, με σκοπό τον απόλυτο συγχρονισμό εισπράξεων και πληρωμών.
- **Κίνδυνος επιτοκίου:** Αναφερόμαστε στις μεταβολές του επιτοκίου που προκαλούν αλλαγές στις αποδόσεις των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού. Οι αλλαγές αυτές επιφέρουν αλλαγές στο εισόδημα από τόκους καθώς και στα κόστη των στοιχείων του παθητικού. Άρα οι μεταβολές του επιτοκίου αγοράς συσχετίζονται με το καθαρό εισόδημα από τόκους.
- **Διαχειριστικός κίνδυνος:** Ο διαχειριστικός κίνδυνος συνδέεται με τις μεταβολές του λειτουργικού κόστους της τράπεζας, Η υπερβολική αύξηση του λειτουργικού κόστους προκαλεί αυξημένους

κινδύνους σχετικά με την κερδοφορία του ιδρύματος. Οι μονάδες μέτρησης αναφέρονται στον έλεγχο των δαπανών αλλά και στην παραγωγικότητα. Επομένως ο διαχειριστικός κίνδυνος εκ των πραγμάτων αναφέρεται στις απώλειες που μπορεί να προκύψουν λόγω της ανεπαρκείας των συστημάτων και των εσωτερικών ελέγχων, των τεχνολογικών κινδύνων, των λαθών της διοίκησης ή των προβλημάτων επικοινωνίας των βασικών παραγόντων της εταιρείας (μετοχών, διοίκησης, εργαζομένων)

- **Κίνδυνος φερεγγυότητας η κίνδυνος κεφαλαίου:** Πρόκειται για τον κίνδυνο που συνδέεται με την πιθανότητα πτώχευσης του τραπεζικού ιδρύματος. Ως αρχή πτώχευσης θεωρείται η κατάσταση κατά την οποία η αγοραία αξία των στοιχείων του ενεργητικού «πέφτει» κάτω από την αγοραία αξία των στοιχείων του παθητικού. Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση που η τράπεζα ρευστοποιήσει τα στοιχεία του ενεργητικού της δεν θα είναι σε θέση να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις της. Ο κίνδυνος κεφαλαίου συνδέεται άμεσα με την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού καθώς και με τους συνολικούς κινδύνους της τράπεζας.
- **Κίνδυνος αναχρηματοδότησης:** Συνίσταται στην πιθανότητα μείωσης ή απώλειας της αποτελεσματικής ικανότητας πρόσβασης μιας εμπορικής τράπεζας στην διατραπεζική αγορά είτε για άντληση βραχυχρονίων δανειακών κεφαλαίων είτε για την αναχρηματοδότηση του βραχυχρονίου χρέους της όταν αυτό καταστεί απαιτητό.
- **Συναλλαγματικός κίνδυνος:** Προέρχεται από τις μεταβολές των ισοτιμιών των νομισμάτων, που επηρεάζουν τις «θέσεις» σε συνάλλαγμα που έχει λάβει μια τράπεζα για την διαχείριση των διαθεσίμων της ή των διαθεσίμων των πελατών της
- **Κίνδυνος χωράς:** Αποτελεί ένα γενικό τύπο πιστωτικού κινδύνου που αναφέρεται στις διεθνείς δανειοδοτήσεις και συνδέεται με την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση που επικρατεί σε δεδομένη χώρα, η οποία αποτελεί τον τόπο εγκατάστασης της δανειοδοτούμενης επιχείρησης.

- **Κίνδυνος από πράξεις εκτός ισολογισμού:** Ο πρωταρχικός Κίνδυνος των πράξεων εκτός ισολογισμού εμφανίζεται με την μορφή απροβλέπτων απαιτήσεων στο ενεργητικό του ισολογισμού της τράπεζας. Ως γνωστοί περισσότερες τραπεζικές πράξεις εκτός ισολογισμού αναφέρονται σε επιχειρηματικές δραστηριότητες εμπειρεύουν πιστωτικό κίνδυνο, π.χ. εγγυητικές επιστολές. Οι πελάτες της τράπεζας αγοράζουν αυτές τις πιστωτικές διευκολύνσεις υποκαθιστώντας στην αγορά την πιστοληπτική τους ικανότητα με την αντίστοιχη της τράπεζας. όσο οι πελάτες δεν ασκούν τα δικαιώματά τους επί των πιστωτικών διευκολύνσεων οι πράξεις αυτές παραμένουν απλές εγγραφές εκτός ισολογισμού. Από την στιγμή όμως που ο πελάτης χρειάζεται την ενεργοποίηση της πιστωτικής διευκόλυνσης οι πράξεις εγγράφονται ως απαιτήσεις στο ενεργητικό του ισολογισμού και ως τέτοιες ενέχουν κίνδυνο ρευστότητας, επιτοκίου και πιστωτικό κίνδυνο για την τράπεζα.

3. Διαχείριση κινδύνων

Στο χώρο της τραπεζικής χρηματοοικονομικής διοικητικής η ικανότητα διαχείρισης των κινδύνων χαρτοφυλακίου της τράπεζας βρίσκεται σε περίοπτη θέση. 'Διαχείριση κινδύνων' καλείται το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών στις οποίες προβαίνει η διοίκηση ενός πιστωτικού ιδρύματος με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση των αρνητικών επιδράσεων στην καθαρή θέση, στα έσοδα ή στα κέρδη του από την επίδραση ενός ή περισσότερων κινδύνων. Για να καταστεί δυνατός ο έλεγχος του συνολικού φάσματος των κινδύνων είναι απαραίτητος ο κεντρικός συντονισμός των αποφάσεων που θα αναφέρονται:

- Στη διαχείριση παθητικού (διαχείριση ιδίων και δανειακών κεφαλαίων), μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση της τραπεζικής δραστηριότητας
- Στη διαχείριση ενεργητικού (διαχείριση χαρτοφυλακίων απαιτήσεων και επενδύσεων) μέσω της οποίας εξασφαλίζονται τα εισοδήματα της τραπεζικής δραστηριότητας

- Στη διαχείριση της λειτουργίας του τραπεζικού ιδρύματος, μέσω της οποίας εξασφαλίζεται η ελαχιστοποίηση των γενικών λειτουργικών δαπανών.

Συνήθη μετρά για την διαχείριση των κινδύνων είναι η διασπορά του κίνδυνου αντιστάθμιση του κινδύνου και η ενίσχυση της καθαρής θέσης του πιστωτικού ιδρύματος.

4. Ισολογισμός των εμπορικών τραπεζών

Ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος παρουσίασης της λειτουργίας ενός τραπεζικού ιδρύματος είναι η εξέταση του ισολογισμού του, ο οποίος παρουσιάζει σημαντικές χρηματοοικονομικές πληροφορίες αναφορικά με τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού του. Είναι γνωστό ότι η σχέση που διέπει τα συνολικά στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού δίνεται από τη γνωστή ταυτότητα: $\text{σύνολο ενεργητικού} = \text{σύνολο παθητικού}$ και μετασχηματίζεται σε $\text{σύνολο ενεργητικού} = \text{σύνολο υποχρεώσεων} + \text{ιδία κεφαλαία}$.

Το ενεργητικό μπορεί να χωρισθεί στις εξής κατηγορίες:

- **Ταμείο - Διαθέσιμα:** Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα μετρητά στο ταμείο σε ευρώ και σε ξένα τραπεζογραμμάτια, τις υποχρεωτικές καταθέσεις της τράπεζας στην κεντρική τράπεζα, τα υπόλοιπα του τρεχούμενου λογαριασμού σε ευρώ και τα υπόλοιπα των λογαριασμών όψεως που έχει το τραπεζικό ίδρυμα στην κεντρική τράπεζα, την αξία των τοκομεριδίων που έχουν αποκοπεί και είναι για είσπραξη, την αξία των μέσω γραφείου συμψηφισμού εισπρακτέων επιταγών, τα κρατικά και λοιπά αξιόγραφα που βρίσκονται στην κατοχή της τράπεζας και τα οποία, συμφωνά με τις ισχύουσες διάταξης των νομισματικών αρχών, γίνονται δεκτά από την κεντρική τράπεζα για αναχρηματοδότηση
- **Απαιτήσεις:** Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις Απαιτήσεις της τράπεζας κατά των πελατών της και κατά των υπολοίπων πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι συνολικές Απαιτήσεις του τραπεζικού ιδρύματος χωρίζονται σε Απαιτήσεις λόγω πιστοδοτήσεων και Απαιτήσεις από λοιπές τραπεζικές εργασίες.

- **Επενδυτικό χαρτοφυλάκιο:** περιλαμβάνει χρεόγραφα πάσης φύσεως τα οποία παρακρατούνε με διπλό σκοπό, αφενός την αποκόμιση κερδών και αφετέρου την κάλυψη αναγκών ρευστότητας, όταν αυτές προκύψουν. Το Επενδυτικό χαρτοφυλάκιο μιας εμπορικής τράπεζας περιλαμβάνει τις παρακάτω ομολογίες:
  1. Ομολογίες και άλλους τίτλους σταθερής απόδοσης όπως ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, έντοκα γραμμάτια του δημοσίου, τραπεζικά ομόλογα, ομόλογα επιχειρήσεων
  2. Συμμετοχές. Πρόκειται για μετοχές ανωνύμων εταιρειών η εταιρικά μερίδια ΕΠΕ. Διακρίνονται σε «συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις» και σε «συμμετοχές σε μη συνδεδεμένες επιχειρήσεις».
- **Λοιπά Στοιχεία Ενεργητικού:** Περιλαμβάνει τα ενσώματα πάγια στοιχεία, ασώματες ακινητοποιήσεις η άυλα πάγια στοιχεία (π.χ. φήμη και πελατεία) και τα έξοδα πολυετούς απόσβεσης.

Το παθητικό μπορεί να χωριστεί στις εξής κατηγορίες:

- **Ίδια κεφάλαια:** που αφορούν
  - 1) σε υποχρεώσεις προς τους μετόχους της εταιρείας και περιλαμβάνουν το μετοχικό κεφάλαιο (καταβεβλημένο και διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο), διάφορα αποθεματικά που επιμερίζονται σε τακτικό, έκτακτο και ειδικών διατάξεων νομών και τα αποτελέσματα εις νέον.
  - 2) Υποχρεώσεις προς τρίτους που αφορούν σε υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα, υποχρεώσεις προς πελάτες, λοιπά στοιχεία παθητικού (μερίσματα πληρωτέα, φόροι) και προβλέψεις για κινδύνους και βάρη.

5. Ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσης

Για να υπολογίσουμε τα καθαρά έσοδα ενός τραπεζικού ιδρύματος θα πρέπει καταρχήν να υπολογίσουμε τα συνολικά έσοδα και έξοδα. Η ενδεδειγμένη μέθοδος συνίσταται στον προσδιορισμό των βασικών πηγών εσόδων και των αντίστοιχων εξόδων.

Σε ένα τραπεζικό ίδρυμα οι πηγές εσόδων είναι οι ακόλουθες:

- **Συνολικά έσοδα από τόκους (Interest Income):** Αποτελούνται από το άθροισμα των τόκων και των εξομοιούμενων με αυτούς εσόδων που προέρχονται από το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού του τραπεζικού ιδρύματος, όπως τόκοι και εξομοιούμενα έσοδα, τόκοι τίτλων σταθερής απόδοσης, έσοδα από μετοχές και έσοδα από συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις.
- **Λοιπά έσοδα:** Περιλαμβάνονται ο προμήθειες και τα εξομοιωμένα έσοδα πάσης φύσεως διαμεσολαβητικών τραπεζικών εργασιών, όπως έσοδα από προμήθειες, αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων και έκτακτα έσοδα.

Αντίστοιχα βασικά έξοδα είναι:

- **Συνολικά έξοδα για τόκους (Interest Expenses):** Το άθροισμα των ποσών που πληρώνονται για δεδουλευμένους τόκους και εξομοιούμενα έξοδα του συνόλου των τοκοφόρων στοιχείων του παθητικού (έντοκες καταθέσεις, τραπεζικά ομολόγα κ.λπ.)
- **Λοιπά έξοδα: (εκτός τόκων) (Other Expenses):** Περιλαμβάνονται έξοδα προμηθειών, γενικά έξοδα διοίκησης, δαπάνες προσωπικού, μισθοί, επιβαρύνσεις για συντάξεις προσωπικού, λοιπές επιβαρύνσεις προσωπικού, γενικά έξοδα, αποσβέσεις παγίων στοιχείων και έκτακτα έξοδα.
- **Φόροι.** (Τ)
- **Προβλέψεις:** Περιλαμβάνονται προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις (PL), πρόβλεψη για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία και λοιπές προβλέψεις.

Αφού έχουμε προσδιορίσει τις βασικές πηγές εσόδων και εξόδων μπορούμε να υπολογίσουμε τους παρακάτω δείκτες που αποτυπώνουν την κερδοφορία μιας τράπεζας.

A. Καθαρό εισόδημα από τόκους (Net Interest Income) Προκύπτει από το αλγεβρικό άθροισμα των μεγεθών που αντιπροσωπεύουν τα έσοδα από τόκους(II) και έξοδα για τόκους (IE),

δηλαδή: **$NII=II - IE$**

B. Συνολικό καθαρό εισόδημα (Net Income). Προκύπτει αν από το καθαρό εισόδημα από τόκους (NII) αφαιρεθούν οι προβλέψεις για επισφαλή δάνεια (PL), τα λοιπά έξοδα (εκτός τόκων) (OE), οι φόροι(T) και προστεθούν τα λοιπά έσοδα (εκτός τόκων) (OI).

δηλαδή: **$NI=NII-PL-(OE-OI)-T$**

6. Πράξεις εκτός ισολογισμού

Ως πράξη εκτός ισολογισμού (off-balance) ονομάζουμε μία ενδεχόμενη απαίτηση ή υποχρέωση, η οποία νομικά υποχρεώνει μια τράπεζα να κάνει ορισμένες ενέργειες κάτω από προαποφασισμένες – ειδικές - συνθήκες. Μέχρι να λάβουν χώρα αυτές οι συνθήκες και η τράπεζα να ενεργεί στην υποχρέωση της, η απαίτηση δεν εμφανίζεται στα λογιστικά της βιβλία.

Οι πράξεις εκτός ισολογισμού είναι ελκυστικές διότι δημιουργούν προμήθειες ανεξάρτητα αν η ενδεχόμενη συγκυρία επιτρέπει την πραγματοποίησή της. Όπως γίνεται αντιληπτό και οι πράξεις αυτές εμπεριέχουν κίνδυνο από την στιγμή που πραγματοποιούνται. Οι λόγοι που γίνονται είναι πολλοί. Μερικά παραδείγματα είναι η μείωση του κινδύνου του επιτοκίου ή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, η αύξηση του εισοδήματος από προμήθειες ή η αναβάθμιση των πιστωτικών σχέσεων με τους πελάτες-δανειζόμενους. Οι ανησυχίες των τραπεζών σχετικά με την κερδοφορία και την επάρκεια των κεφαλαίων τους ωθούν να ασχοληθούν με τις εκτός ισολογισμού πράξεις. Χαρακτηριστικά, μορφές τέτοιων πράξεων είναι οι εγγυητικές επιστολές, οι πράξεις συναλλάγματος, η πρακτόρευση δανείων, η ταυτοποίηση, τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα δικαιώματα και οι ανταλλαγές επιτοκίου.

3. ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

1. Ορισμοί

Αφού προηγουμένως περιγράψαμε συνοπτικά τη λειτουργία, τα χαρακτηριστικά και τους κινδύνους που έχει να διαχειριστεί ένα πιστωτικό ίδρυμα, σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τις πιστώσεις οι οποίες είναι το βασικό θέμα της διατριβής.

Ο όρος «πίστωση» έχει διαφορετικές ερμηνείες ανάλογα αν χρησιμοποιούμε την λογιστική ορολογία ή την νομική. Ως «πίστωση» ορίζεται η εγγραφή σε λογαριασμό που ανάλογα το αν είναι του ενεργητικού ή του παθητικού υποδηλώνει μείωση ή αύξηση του παρατηρούμενου στοιχείου αντίστοιχα (λογιστική ορολογία). Με βάση την νομική ορολογία 'πίστωση' ονομάζουμε την απαίτηση υπέρ του παράσχοντος την πίστωση έναντι του λαβοντος την πίστωση. Είναι σύμβαση με την οποία ο δανειστής μεταβιβάζει στον οφειλέτη χρηματικό κεφαλαίο για χρήση με υποχρέωση του οφειλέτη να το αποδώσει στον συμφωνημένο χρόνο

Αφού ορίσαμε την έννοια της πίστωσης, θα περιγράψουμε τις κυριότερες κατηγορίες πιστοδοτήσεων προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Ως «**πιστοδότηση**» ορίζεται η συμφωνία μεταξύ ενός τραπεζικού ιδρύματος (τράπεζα) και του πελάτη (πιστούχου) στα πλαίσια της οποίας η τράπεζα παρέχει είτε χρηματοδότηση στον πιστούχο, είτε εγγύηση (έκδοση Εγγυητικής Επιστολής ή άνοιγμα Ενέγγυας Πίστωσης) υπό συγκεκριμένους ορους και προϋποθέσεις, που γίνονται αμοιβαία αποδεκτοί και από τα δυο μέρη.

Ως «**πιστοδοτικό όριο**» νοείται το ανώτατο ποσό μέχρι το οποίο η τράπεζα παρέχει κάθε μορφής πιστοδότησης στον πιστούχο. Τα επιμέρους πιστοδοτικά (και υποόρια που λειτουργούν εντός των ορίων) του πιστούχου καθορίζονται με βάση την κατηγορία των πιστοδοτήσεων, τη διάρκεια, το σκοπό, τα καλύμματα και τις εξασφαλίσεις αυτών, ενώ αθροιζόμενα αποτελούν το συνολικό πιστωτικό κίνδυνο της τράπεζας έναντι αυτού. Κάθε πιστοδοτικό όριο έχει διάρκεια ισχύος συνήθως δώδεκα (12) μήνες και ανανεώνεται ετησίως ή και νωρίτερα.

Η τράπεζα ως «καλύμματα» θεωρεί τα ταχέως ρευστοποιήσιμα στοιχεία τα οποία ενεχυριάζονται για την ομαλή αποπληρωμή των πάσης φύσεως πιστοδοτήσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι συνηθέστερες κατηγορίες καλυμμάτων όπως οι καταθέσεις σε ευρώ ή ξένο νόμισμα, τα έντοκα γραμμάτια και ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, τα αμοιβαία κεφαλαία, οι μετοχές εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών, οι επιταγές ή συναλλαγματικές πελατείας, η αντεγγύηση αναγνωρισμένης τράπεζας εσωτερικού ή εξωτερικού, τα φορτωτικά έγγραφα εξαγωγής με πλοίο που είναι δεκτικά ενεχυρίασης και σε γεγεννημένες απαιτήσεις από εκχώρηση συμβάσεων (π.χ. πιστοποιήσεις έργων).

Ως «εξασφαλίσεις» θεωρεί τα στοιχεία που δεν είναι ταχέως ρευστοποιήσιμα, όπως η προσωπική εγγυητή των φορέων του πιστούχου ή τρίτων, η εταιρική εγγυητή (Intangible Assets), η υποθήκη, η προσημείωση υποθήκης επί ακινήτου ιδιοκτησίας του πιστούχου ή των εγγυητών, οι ναυτικές υποθήκες (Tangible Assets) κ.λπ.

2. Κατηγορίες πιστοδοτήσεων προς επιχειρήσεις

A. Χρηματοδοτήσεις για Κεφαλαίο Κίνησης

Το ύψους και η διάρκεια των χρηματοδοτήσεων για κεφαλαίο κίνησης προσδιορίζονται κυρίως με βάση τις λειτουργικές ανάγκες του πιστούχου και το συναλλακτικό κύκλωμα δραστηριότητας του. Κάθε χρηματοδότηση κεφαλαίου κίνησης θα πρέπει να αποπληρώνεται μέσω της φυσιολογικής ροής των συναλλαγών της επιχείρησης (είσπραξη απαιτήσεων, ρευστοποίηση αποθεμάτων, πληρωμή υποχρεώσεων). Η τράπεζα αποφεύγει να εξυπηρετεί μακροπρόθεσμες ανάγκες του πιστούχου (π.χ. αγορά ή ανέγερση παγίων) μέσω χρηματοδοτήσεων για κεφαλαίο κίνησης, οι οποίες είναι βραχυπρόθεσμης φύσεως. Θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι στην ευρύτερη έννοια της χρηματοδότησης για κεφαλαίο κίνησης περιλαμβάνονται η χρηματοδότηση μέσω λογαριασμού υπερανάληψης (Business Overdraft), η αγορά επιταγών πελατείας έναντι μετρητών, καθώς και η αγορά επιταγών για πίστωση σε λογαριασμό καταθέσεων ή χορηγήσεων με ημερομηνία αξίας (valeur) διαφορετικής από της προβλεπόμενης στο τιμολόγιο της τράπεζας.

B. Μεσομακροπρόθεσμα Δάνεια

Πρόκειται για δάνεια των οποίων η λήξη είναι σε διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών. Σκοπός τους είναι, κυρίως, η χρηματοδότηση αγοράς ή ανέγερσης κτιριακών εγκαταστάσεων, η αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, η αγορά οικοπέδου κτλ. Τα μεσομακροπρόθεσμα επιχειρηματικά δάνεια διαφέρουν από τις βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις αφού προορίζονται, κατά κύριο λόγο, για την κάλυψη συγκεκριμένων επενδυτικών αναγκών των επιχειρήσεων. Η εξέταση των αναγκών αυτών, το ύψους τους και το χρονικό διάστημα για το οποίο θα υφίστανται, είναι απαραίτητη, αφού θα πρέπει να κρίνονται λογικές, με βάση οικονομικά κριτήρια

Στην περίπτωση ενός μεσομακροπρόθεσμου δανείου μεγαλύτερη έμφαση θα πρέπει να δίνεται σε παράγοντες όπως το management της επιχείρησης, το business plan και οι προοπτικές ανάπτυξης, η λειτουργική κερδοφορία (διαχρονικά) και η δυνατότητα αποπληρωμής μέσω των προβλεπόμενων ταμειακών ροών, οι οποίοι - αν και σημαντικοί και κατά την εξέταση μιας βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης- είναι καθοριστικής σημασίας για ένα δάνειο, του οποίου η αποπληρωμή γίνεται σε βάθος χρόνου.

Επιπλέον στην δανειακή σύμβαση είναι επιθυμητό να περιλαμβάνονται χρηματοοικονομικές ρήτρες (financial covenants), οι οποίες αντιπροσωπεύουν την απαίτηση της τράπεζας έναντι της επιχείρησης -πιστούχου να διατηρήσει συγκεκριμένους αριθμοδείκτες σε προκαθορισμένες τιμές και εξυπηρετούν την αποτελεσματική παρακολούθηση του δανείου, ενώ παράλληλα τεκμηριώνουν το δικαίωμα της τράπεζας να τις επαναπροσδιορίσει σε περίπτωση που η χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης επιδεινωθεί.

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα μεσομακροπροθεσμα δάνεια σε ξένο νόμισμα εμπεριέχουν συναλλαγματικό κίνδυνο, γεγονός το οποίο πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την αξιολόγηση και να επισημαίνεται στους πιστούχους, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν καλή γνώση των κινδύνων και την δυνατότητα κάλυψης τυχόν συναλλαγματικών διαφορών.

Γ. Ομολογιακά Δάνεια

Ομολογιακά είναι τα δάνεια που εκδίδονται από ανώνυμη εταιρεία που εδρεύει στη Ελλάδα (εκδότρια) και διαιρούνται σε ομολογίες, που αντιπροσωπεύουν δικαιώματα των ομολογιούχων έναντι της εκδότριας. Η απόφαση για την έκδοση ομολογιακού δανείου λαμβάνεται από το Δ.Σ. της εκδότριας εταιρείας και περιέχει τους ορούς του δανείου(ποσό, μορφή, επιτόκιο, τρόπος κάλυψης),την ονομαστική αξία η τον αριθμό των ομολογιών, το χρόνο εξόφλησης των υποχρεώσεων από τις ομολογίες και την προθεσμία διάθεσης των ομολογιών.

Η εκδότρια εταιρεία ορίζει, με εγγραφή σύμβαση, ως εκπρόσωπο των ομολογιούχων, ένα πιστωτικό ίδρυμα, το οποίο ενεργώντας για λογαριασμό τους

εισπράττει τα κεφαλαία που προορίζονται για την εξόφληση των υποχρεώσεων από τα ομολογιακά δάνεια και στα οποία παρέχει τις τυχόν εξασφαλίσεις. Το τοκοκεφάλαιο αποδίδεται στους ομολογιούχους, κατά το ποσοστό του ομολογιακού δανείου.

Οι ομολογίες αποτελούν αξιόγραφα τα οποία ενσωματώνουν υπόσχεση της εκδότριας, να καταβάλει στο δικαιούχο του τίτλου, χρηματικό ποσό το οποίο έχει λάβει από τον πρώτο λήπτη της ομολογίας λόγω δανείου. Επομένως, κάθε ομολογία ενσωματώνει μερική απαίτηση, η οποία αποτελεί τμήμα μεγαλύτερου ποσού, που είναι το σύνολο του ομολογιακού δανείου. Όπως και στην περίπτωση των μεσομακροπρόθεσμων δανείων, στην δανειακή σύμβαση είναι επιθυμητό από τα πιστωτικά ιδρύματα να περιλαμβάνονται χρηματοοικονομικές ρήτρες (financial covenants)

Δ. Κοινοπρακτικά Δάνεια

Τα κοινοπρακτικά δάνεια χορηγούνται από μια ομάδα τραπεζών προς μια εταιρεία, προκειμένου να επιμεριστεί ο πιστωτικός κίνδυνος, κυρίως όταν το δάνειο είναι σημαντικού ύψους. Η οργάνωση του κοινοπρακτικού δανείου πραγματοποιείται από μια ή περισσότερες από τις συμμετέχουσες τράπεζες (οργανώτρια/ες τράπεζα/ες), η οποία και αξιολογεί το αίτημα της έκδοσης, συντάσσει το ενημερωτικό δελτίο, καθορίζει τους χρηματοοικονομικούς ορούς και συντονίζει τις ενέργειες. Οι τυχόν εξασφαλίσεις του δανείου επιμερίζονται αναλογικά στις συμμετέχουσες τράπεζες. Οι δανειακές συμβάσεις των κοινοπρακτικών δανείων, κατά κανόνα περιλαμβάνουν χρηματοοικονομικές ρήτρες (financial covenants), την τήρηση των οποίων παρακολουθεί η διαχειρίστρια τράπεζα. Αξίζει να αναφερθεί ότι η εμπειρία έχει δείξει ότι η διαδικασία ομόφωνης συμφωνίας των τραπεζών που συμμετέχουν σε κοινοπρακτικό δάνειο πολλές φορές είναι επίπονη και χρονοβόρα.

Ε. Έκδοση εγγυητικών επιστολών όλων των κατηγοριών(συμμετοχής, καλής εκτέλεσης, δεκάτων, καλής η εμπροθέσμου πληρωμής, προκαταβολής)

Εγγυητική επιστολή καλείται η εγγραφή δήλωση του πιστωτικού ιδρύματος (εγγυητής) προς κάποιον τρίτον(λήπτης/δεκτής της εγγυητικής/δικαιούχος της εγγυητής), με την οποία αναλαμβάνει την υποχρέωση της καταβολής του ποσού που αναφέρεται στο σώμα της εγγυητικής σαν αποζημίωση στην περίπτωση που το φυσικό η νομικό πρόσωπο υπέρ του οποίου έχει εγγυηθεί (υπέρ ου) δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που ανέλαβε μέσα στην καθορισμένη προθεσμία. Πιστούχος είναι ο εντολέας/αιτών της εγγυητικής επιστολής και το πιστωτικό ίδρυμα(τράπεζα) εγγυάται υπέρ του πιστούχου η υπέρ τρίτου φυσικού η νομικού προσώπου. Η τράπεζα δεν αναμιγνύεται στη βασική σχέση, καθώς καλύπτει μονό εκείνες από τις υποχρεώσεις του υπέρ ου οι οποίες αναφέρονται στο κείμενο της εγγυητικής.

Οι εγγυητικές επιστολές αποτελούν μορφή χρηματοδότησης και ως εκ τούτου υπόκεινται και ρυθμίζονται από νομισματικούς κανόνες. Σκοπός τους είναι η διευκόλυνση των συναλλαγών, αφού αποτελούν μέσο μεταφοράς «πίστης» και όχι χρήματος. Βεβαία, στην περίπτωση κατάπτωσης της εγγυητικής, αυτή μπορεί να μετατραπεί σε δάνειο εάν η εξόφληση της πραγματοποιηθεί από την τράπεζα.

Οι εγγυητικές επιστολές έχουν συνήθως τακτή λήξη. Εξαιρούνται και εκδίδονται χωρίς τακτή λήξη οι εγγυητικές που απευθύνονται προς το Δημόσιο κα Ν.Π.Δ.Δ. ενώ για την έκδοση άλλων εγγυητικών που ζητείται από τον πιστούχο να εκδοθούν χωρίς λήξη, απαιτείται έγκριση από το αρμόδιο εγκριτικό κλιμάκιο του πιστωτικού ιδρύματος Οι εγγυητικές επιστολές (ε/ε) τάσσονται ανάλογα με τον κίνδυνο που φέρουν στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες:

- **Ε/Ε Χαμηλού Κινδύνου:** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι ε/ε συμμετοχής σε πάσης φύσεως διαγωνισμούς για ανάθεση έργων, κλπ
- **Ε/Ε Μεσαίου Κινδύνου:** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κυρίως οι εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης και δεκάτων συμβάσεων έργων

- **E/E Υψηλού Κινδύνου:** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται, κυρίως οι εγγυητικές προκαταβολής βάσει συμβάσεων έργων και προμηθειών, οι εγγυητικές επιστολές καλής πληρωμής εισαγωγών εμπορευμάτων και καλής η εμπροθέσμου πληρωμής γενικά, καθώς και οι εγγυητικές επιστολές προς τελωνεία(εάν καλύπτουν πληρωμή δασμών και φορών)
- **E/E Μηδενικού Κινδύνου:** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται ο εγγυητικές επιστολές τις οποίες εκδίδει η τράπεζα υπέρ της ίδιας. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι εγγυητικές επιστολές πλειστηριασμών, πληρωμής μισθωμάτων της τράπεζας κ.τ.λ.

ΣΤ. Άνοιγμα Ενέγγυων Πιστώσεων όψεως η προθεσμίας με τακτή λήξη

Ενέγγυος πίστωση καλείται κάθε συμφωνία, βάσει της οποίας η τράπεζα(η εκδότρια),ενεργώντας κατά εντολή και με βάση τις οδηγίες του πελάτη της (εντολέας πίστωσης-εισαγωγέας)

- Αναλαμβάνει την υποχρέωση να προβεί σε πληρωμή προς τρίτο (εξαγωγές) η εις διαταγών του η να εγγυηθεί συναλλαγματικές/υποσχετικές, οι οποίες έχουν εκδοθεί από τον πιστούχο, η
- Εξουσιοδοτεί μια άλλη τράπεζα να πραγματοποιήσει τέτοια πληρωμή η να εγγυηθεί συναλλαγματικές/υποσχετικές,

Έναντι παραλαβής των εγγραφών που έχουν καθορισθεί και με την προϋπόθεση ότι θα έχουν τηρηθεί επακριβώς οι οροί της πίστωσης (Letter of Credit). Στις εργασίες επί των πιστώσεων, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη ασχολούνται με έγγραφα και όχι με εμπορεύματα, υπηρεσίες η/και άλλες εκπληρώσεις υποχρεώσεων, στις οποίες μπορεί να αναφέρονται τα έγγραφα.

H. Ειδικές μορφές χρηματοδοτήσεων: Factoring και Leasing

1. Το **factoring** είναι μια συμβατική σχέση ανάμεσα σε έναν Πράκτορα (συνήθως θυγατρική τραπεζικού ομίλου) και έναν Προμηθευτή (επιχείρηση-πιστούχος), μέσω της οποίας ο Προμηθευτής εκχωρεί στον Πράκτορα το σύνολο ή μέρος των απαιτήσεων κατά των Οφειλετών (πελατών) του, έναντι προεξόφλησης (χρηματοδότηση), η/και διαχείρισης η/και είσπραξης των απαιτήσεων αυτών. Διακρίνεται σε εγχώριο και διεθνές/εξαγωγικό, ανάλογα με το αν εκχωρούνται απαιτήσεις εσωτερικού ή εξωτερικού.

Με κριτήριο την ανάληψη κινδύνου το εγχώριο **factoring** διακρίνεται περαιτέρω σε:

- Factoring Με Δικαίωμα Αναγωγής όπου ο Προμηθευτής φέρει τον πιστωτικό κίνδυνο σε περίπτωση μη πληρωμής των απαιτήσεων από τους οφειλέτες του
- Factoring Με Δικαίωμα Μερικής Αναγωγής όπου σε περίπτωση αδυναμίας των Οφειλετών να πληρώσουν τις απαιτήσεις στη λήξη τους, ο Πράκτορας που έχει προεξοφλήσει την αξία τους στον Προμηθευτή μπορεί να προσφύγει για το συμφωνημένο ποσοστό ή ποσό της χρηματοδότησης (μερική αναγωγή), κατά του Προμηθευτή για την πληρωμή τους.
- Factoring Χωρίς Δικαίωμα Αναγωγής όπου ο πιστωτικός κίνδυνος σε περίπτωση μη πληρωμής των απαιτήσεων από τους Οφειλέτες αναλαμβάνεται από τον Πράκτορα. Η συγκεκριμένη γοργή factoring παρέχεται για οφειλέτες ελεγμένης φερεγγυότητας και πιστοληπτικής ικανότητας, ενώ επιδιώκεται η ασφαλιστική κάλυψη των απαιτήσεων.
- Εμπιστευτικό Factoring όπου η εκχώρηση των απαιτήσεων δεν ανακοινώνεται στους Οφειλέτες και η είσπραξη των απαιτήσεων γίνεται κατευθείαν από τον Προμηθευτή οποίος στη συνέχεια αποδίδει το προϊόν στον Πράκτορα. Η συγκεκριμένη μορφή factoring παρέχεται σε Προμηθευτές ελεγμένης φερεγγυότητας υψηλής πιστοληπτικής ικανότητας και άριστης συναλλακτικής

συμπεριφοράς, λόγω του αυξημένου κινδύνου παρακράτησης των εισπράξεων από αυτούς και απόδοσης τους στον Πράκτορα. Το Εμπιστευτικό Factoring παρέχεται μονό με δικαίωμα αναγωγής.

2. Το **leasing** είναι μια μορφή χρηματοδότησης για την απόκτηση παγίων περιουσιακών στοιχείων, μέσω μιας σύμβασης που συνάπτεται μεταξύ της εταιρείας leasing και του μισθωτή (επιχείρηση-πιστούχος). Κατά τη διάρκεια της σύμβασης η εταιρεία leasing έχει την πλήρη κυριότητα των χρηματοδοτούμενων στοιχείων και παραχωρεί τη χρήση τους στο μισθωτή για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έναντι ενός συμφωνημένου μισθώματος. Μετά την εξόφληση η κυριότητα μεταβιβάζεται στο μισθωτή, ο οποίος και γίνεται ιδιοκτήτης με τη λήξη της σύμβασης έναντι συμβολικού τιμήματος. Δεν απαιτείται συνήθως προσημείωση ή άλλη είδους εξασφάλιση, αφού εγγυήση της εταιρείας leasing αποτελεί το ίδιο το ακίνητο ή ο εξοπλισμός. Η ελάχιστη διάρκεια μίσθωσης για κινητά στοιχεία είναι από 3 έως 5 έτη, ενώ για ακίνητα στα 10 έτη. Οι μορφές χρηματοδοτικής μίσθωσης περιλαμβάνουν:

- Την απλή χρηματοδοτική μίσθωση (direct leasing): Τη μίσθωση δηλαδή κινητού εξοπλισμού, καινούριου ή μεταχειρισμένου, από την Ελλάδα ή το εξωτερικό (πχ. μηχανήματα κάθε είδους οχήματα επιβατηγά και φορτηγά, έπιπλα, ηλεκτρονικό εξοπλισμό, τηλεφωνικά κέντρα και δίκτυα, κλιματιστικά, εξοπλισμό ιατρικών, ξενοδοχείων και εστιατορίων, γραφεία, καταστήματα, βιομηχανικά και βιοτεχνικά κτίρια, εμπορικά και εκθεσιακά κέντρα, αποθήκες και αλλά ακίνητα για επαγγελματική χρήση),
- Την πώληση και επαναμίσθωση παγίων στοιχείων (sale and lease back): εφόσον η επιχείρηση επιθυμεί να βελτιώσει την ρευστότητα της, με την μετατροπή σε κεφαλαίο κίνησης των κεφαλαίων που έχουν επενδυθεί σε εξοπλισμό και επιχειρηματικά ακίνητα, μπορεί να πουλήσει τα παγία αυτά στοιχεία στην εταιρεία leasing και να τα μισθώσει. Με την λύση αυτή δίνεται ακόμη η δυνατότητα στην επιχείρηση να βελτιώσει την εικόνα του ισολογισμού της μέσω της εξόφλησης τυχόν βραχυπροθέσμου δανεισμού που χρηματοδότησε την απόκτηση των παγίων. Σημειώνεται ότι οι ελεύθεροι

επαγγελματίες δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούν αυτή την μορφή leasing για τα επαγγελματικά τους ακίνητα, παρά μόνο για τον κινητό τους εξοπλισμό.

- Την συνεργασία εταιρείας leasing, προμηθευτή και μισθωτή (vendor leasing): τη δυνατότητα δηλαδή συνεργασίας του προμηθευτή του εξοπλισμού με την εταιρεία leasing και το μισθωτή, κάτω από διαφορά σχήματα με στόχο τη μεγιστοποίηση του τελικού αποτελέσματος σε μια βάση που να συμφέρει όλα τα μέρη. Το vendor leasing συμβάλλει στην αύξηση των πωλήσεων και των δυο μερών

Θ. Χρηματοδοτήσεις Έργων και Ακινήτων (Project & Real Estate Finance)

Οι συγκεκριμένες χρηματοδοτήσεις έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και για αυτό και εντάσσονται σε ξεχωριστή κατηγορία. Πιο συγκεκριμένα:

- Η αποπληρωμή τους προέρχεται πρωτίστως από το παραγόμενο εισόδημα του χρηματοδοτούμενου στοιχείου, συμπεριλαμβανομένου και του εσόδου από την πώληση του ακινήτου σε περίπτωση real estate development και δευτερευόντως από τυχόν καλύμματα η/και εξασφαλίσεις.
- Προσαρμοσμένη (tailor-made) χρηματοδοτική δομή, συμφωνά με τις απαιτήσεις και τις διαθέσιμες χρηματοροές του έργου, καθώς και τις εκάστοτε συνθήκες αγοράς, με σκοπό την ελαχιστοποίηση των κινδύνων του έργου και την επιτευξιμότητα του προγράμματος αποπληρωμής αυτών.
- Ενέχουν κινδύνους (π.χ. κατασκευαστικούς, λειτουργικούς κινδύνους κ.α.) οι οποίοι ενδέχεται να οδηγήσουν σε περιορισμένη ικανότητα η/και σε αθέτηση εξυπηρετήσεων δανειακών υποχρεώσεων
- Έχουν μακροπρόθεσμη διάρκεια

Με τον όρο **Project Finance** αναφερόμαστε σε χρηματοδότηση έργων:

- μεταφορών (Transportation Finance) π.χ. αυτοκινητοδρόμων αεροδρομίων, λιμένων, σιδηροδρόμων κ.λπ.
- «κοινωνικών» υποδομών, τα οποία υλοποιούνται μέσω του πλαισίου περί ΣΔΙΤ (Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα) και

- Ενεργειακών, π.χ. φωτοβολταϊκών και αιολικών πάρκων, υδροηλεκτρικών έργων, εργοστασίων παραγωγής φωτοβολταϊκών πλαισίων, μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνδυασμένου κύκλου, βιομάζας, βιοαερίου, βιοκαυσίμων κ.λπ.

Ενώ με τον ορό **Real Estate Finance** αναφερόμαστε σε χρηματοδότηση:

- του κόστους κτήσης γης η/και της ανάπτυξης ακινήτων (**real estate development**)
- του κόστους εξαγοράς ακινήτων τα οποία αποφέρουν η δύναται να αποφέρουν εισόδημα (**Income producing real estate**)
- της κατασκευής/εκμετάλλευσης ακινήτων, βάσει συμβάσεων παραχώρησης/μακρονοικίας

Τα υπό χρηματοδότηση ακίνητα μπορεί να είναι εμπορικά (καταστήματα, εμπορικά κέντρα, γραφεία), βιομηχανικά (βιομηχανικοί & αποθηκευτικοί χώροι), οικιστικά, καθώς και ξενοδοχεία.

3. Μορφές χρηματοδότησης προς τα Νοικοκυριά (ιδιώτες)

Αφού αναλύσαμε τις μορφές χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις στην προηγούμενη ενότητα, τώρα θα περιγράψουμε τους τρόπους χρηματοδότησης των νοικοκυριών (ιδιωτών). Με το ορό **δάνειο**: αναφερόμαστε σε μια σύμβαση με την οποία ο ένας από τους συμβαλλομένους (δανειστής) μεταβιβάζει στην κυριότητα του άλλου συμβαλλομένου (οφειλέτη) χρήματα, με υποχρέωση του οφειλέτη να αποδώσει την ίδια ποσότητα χρημάτων, εντόκως η ατόκως

Βασικός διαχωρισμός των καταναλωτικών δανείων είναι τα δάνεια τακτής λήξης και τα ανοικτά δάνεια. Πιο συγκεκριμένα:

- **Δάνειο τακτής λήξης**: χρηματοδότηση συνήθως εφάπαξ εκταμίευσης που αποπληρώνεται με δόσεις και έχει ορισμένη διάρκεια μέχρι την λήξη του. Σκοπός του δανείου συνήθως είναι η παροχή ρευστότητας για κάλυψη εκτάκτων υποχρεώσεων (ιατρικά έξοδα, οφειλές προς φορείς), αγορά αυτοκινήτου, μηχανών, οικιακού εξοπλισμού, μεταφορά οφειλών από άλλες τράπεζες και προϊόντα. Η διάρκεια του είναι σχετικά σύντομη (συνήθως από 12 έως 96 μήνες) ενώ το επιτόκιο μπορεί να είναι είτε κυμαινόμενο είτε σταθερό.
- **Ανοικτό δάνειο**: ορός που χρησιμοποιείται κυρίως για τα προϊόντα της καταναλωτικής πιστής και υποδηλώνει τη μορφή χρηματοδότησης που προσφέρεται με την μορφή πιστωτικού ορίου, εντός του οποίου μπορεί να κινείται ο πελάτης για να αντλεί χρήματα.

Εκτός όμως από τα καταναλωτικά δάνεια σημαντικό ρολό στην καταναλωτική πιστή διαδραματίζουν και οι πιστωτικές κάρτες. Με τον ορό «**πιστωτική κάρτα**» αναφερόμαστε σε ένα μέσο για πραγματοποίηση αγορών, πληρωμή υποχρεώσεων και ανάληψη μετρητών βάσει συνδεδεμένης-παρεχόμενης πίστωσης και μέχρι του ορίου της, η αποπληρωμή της οποίας διενεργείται με μηνιαίες καταβολές, που προσδιορίζονται συνήθως, σε ποσοστό επί της εκάστοτε οφειλής

Την μερίδα του λέοντος όσο αφορά τα δάνεια προς ιδιώτες έχουν τα στεγαστικά δάνεια. Με τον ορό **στεγαστικά δάνεια** αναφερόμαστε σε δάνεια μεγάλης συνήθως διάρκειας (3 έως 35 έτη) και ύψους (τουλάχιστον 20.000 ευρώ ή το αντίστοιχο σε ξένο νόμισμα π.χ. ελβετικό φράγκο) που σκοπό έχουν την αγορά κατοικίας, την ανέγερση – αποπεράτωση - επισκευή κατοικίας, ή την αποπληρωμή στεγαστικού δανείου άλλης τράπεζας.

4. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΡΥΘΜΟΥ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

1. Εισαγωγή

Τα στοιχεία της παρουσίασης έχουν ληφθεί από την βάση δεδομένων Bankscore και αναφέρονται στις πιστώσεις (βάσει ισολογισμών) των μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας, της Ελλάδας, της Ισπανίας και της Γερμανίας την περίοδο 2003 - 2009. Έχουμε συμπεριλάβει στο δείγμα τις συγκεκριμένες χώρες διότι έχουν κάποια κοινά πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά που αναλύονται σε επόμενη ενότητα. Ως χώρα σύγκρισης θεωρούμε την Γερμανία, η οποία έχει την πιο ισχυρή οικονομία στην Ευρώπη. Παρατηρούμε ότι σε όλες τις προαναφερθέντες χώρες υπάρχει μείωση του ρυθμού χορήγησης νέων πιστώσεων και αύξηση των προβλέψεων για μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν την χορήγηση πιστώσεων είναι το θεσμικό πλαίσιο (Βασιλεία I και Βασιλεία II) από πλευράς προσφοράς και μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος από πλευράς ζήτησης (πίνακας 15), οι οποίοι θα αναλυθούν εκτενώς σε επόμενο κεφαλαίο.

2. Σύγκριση με χρήση πινάκων και διαγραμμάτων

Πίνακας 1

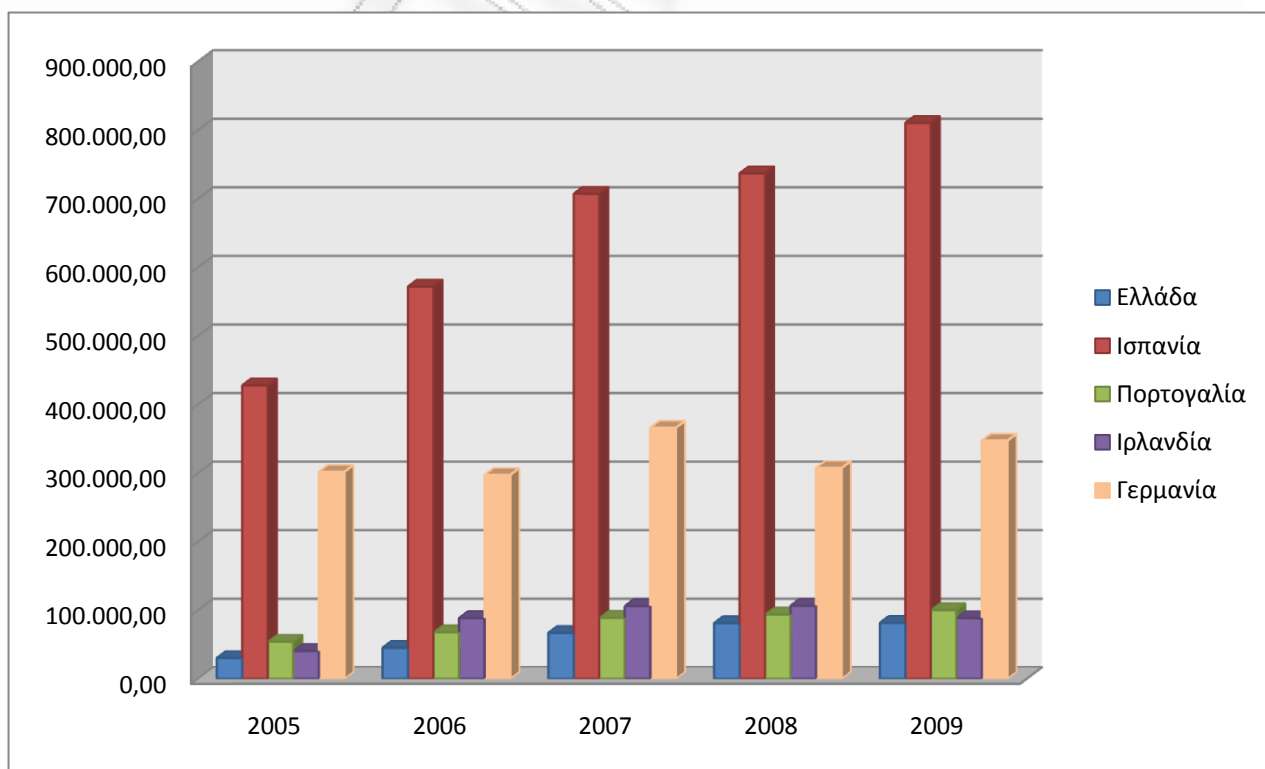
Πιστώσεις των μεγαλύτερων τραπεζών Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009 (εκατομμύρια USD)

	Ελλάδα	Ισπανία	Πορτογαλία	Ιρλανδία	Γερμανία
2005	30.315,60	428.039,23	54.152,32	40.670,50	301.801,78
2006	45.290,30	572.130,97	67.851,84	88.595,77	297.336,12
2007	66.947,18	707.492,01	88.881,71	106.071,04	366.184,33
2008	81.156,77	737.149,70	93.953,34	106.548,22	307.517,46
2009	81.592,22	810.832,73	100.342,10	88.498,59	347.399,03

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 1

Διαγραμματική απεικόνιση των πιστώσεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, Ιρλανδίας, Ελλάδας, Ισπανίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009 (εκατομμύρια USD)

Πηγή: Bankscope

Πίνακας 2

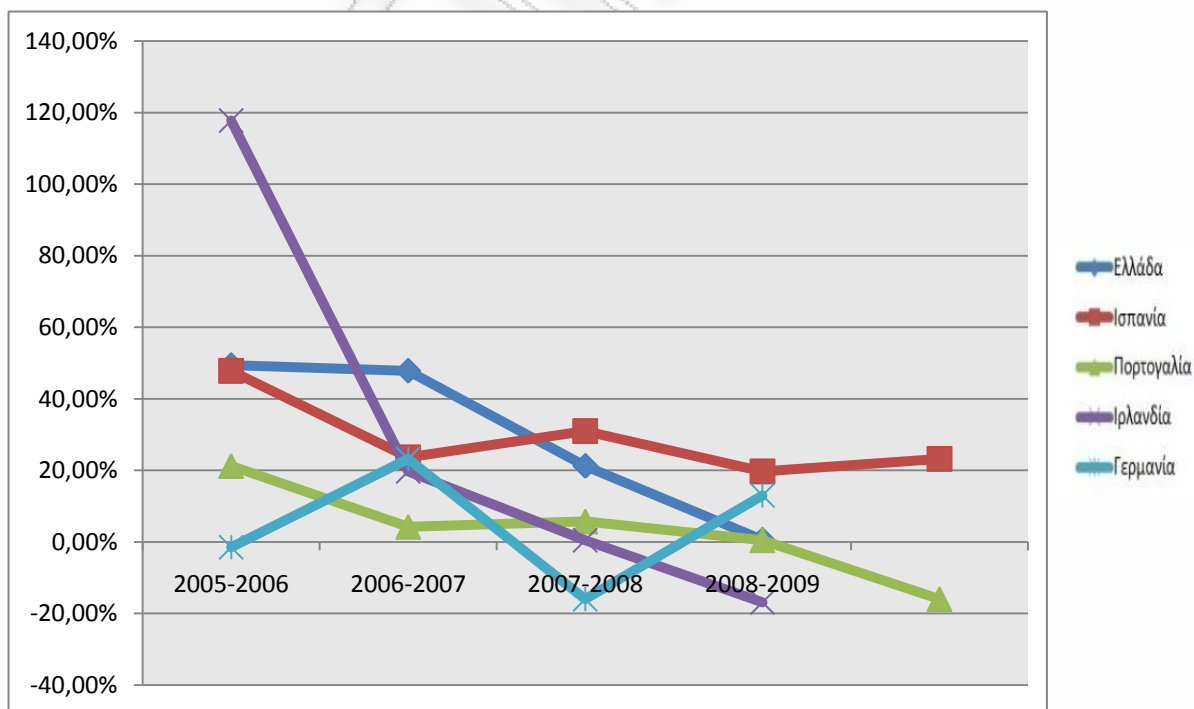
Ρυθμός αύξησης των πιστώσεων των μεγαλύτερων τραπεζών
Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την
περίοδο 2005 – 2009

	Ελλάδα	Ισπανία	Πορτογαλία	Ιρλανδία	Γερμανία
2005-2006	49,40%	33,66%	25,30%	117,84%	-1,48%
2006-2007	47,82%	23,66%	30,99%	19,72%	23,16%
2007-2008	21,23%	4,19%	5,71%	0,45%	-16,02%
2008-2009	0,54%	10,00%	6,80%	-16,94%	12,97%

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 2

Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης των πιστώσεων των
μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, Ιρλανδίας, Ελλάδας,
Ισπανίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009

Πηγή: Bankscope

Πίνακας 3

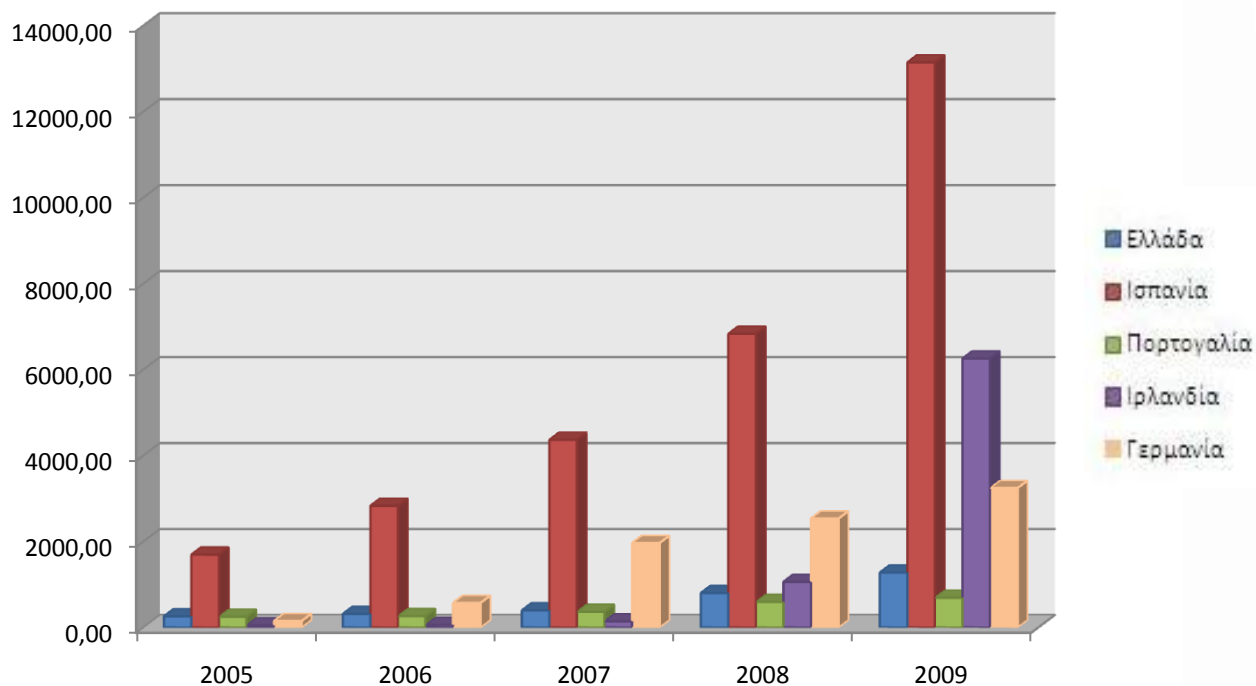
Προβλέψεις για μη εξυπηρετούμενα δάνεια των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009 σε εκατ. USD

	Ελλάδα	Ισπανία	Πορτογαλία	Ιρλανδία	Γερμανία
2005	257,81	1.694,41	248,59	48,45	149,80
2006	314,61	2.829,14	264,55	55,93	572,02
2007	396,82	4.364,39	364,35	143,63	1.964,56
2008	801,53	6.831,26	594,29	1.061,77	2.534,46
2009	1.276,59	1.3145,38	692,24	6.254,70	3.242,74

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 3

Διαγραμματική απεικόνιση των προβλέψεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, Ιρλανδίας, Ελλάδας, Ισπανίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009

Πηγή: Bankscope

Πίνακας 4

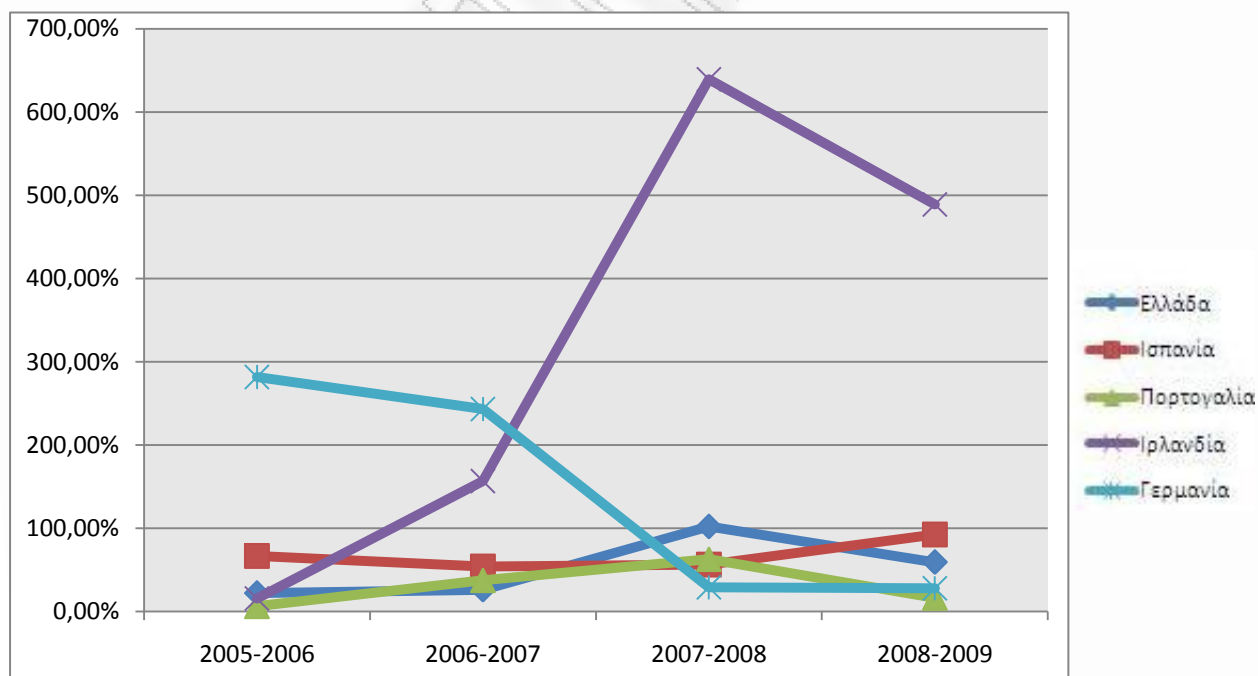
Ρυθμός μεταβολής των προβλέψεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, Ιρλανδίας, Ελλάδας, Ισπανίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009

	Ελλάδα	Ισπανία	Πορτογαλία	Ιρλανδία	Γερμανία
2005-2006	22,03%	66,97%	6,42%	15,45%	281,85%
2006-2007	26,13%	54,27%	37,72%	156,78%	243,44%
2007-2008	101,99%	56,52%	63,11%	639,26%	29,01%
2008-2009	59,27%	92,43%	16,48%	489,08%	27,95%

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 4

Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού μεταβολής των προβλέψεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Πορτογαλίας, Ιρλανδίας, Ελλάδας, Ισπανίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009

3. Ορισμός PIGS και παρουσίαση κοινών χαρακτηριστικών

Θα έχετε βεβαίως ακούσει ή διαβάσει το ακρωνύμιο **BRIC's**, που επί χρόνια χρησιμοποιείται για να αναφερθεί στην ομάδα των τεσσάρων πιο δυναμικών οικονομιών του πλανήτη (Brazil, Russia, India, China). Ήδη από το 2008 έχει δημιουργηθεί, αλλά μόνο κατά το τελευταίο διάστημα χρησιμοποιείται ευρύτατα στα διεθνή ΜΜΕ, ένα νέο ακρωνύμιο, όχι ιδιαίτερα τιμητικό, το οποίο δυστυχώς αφορά και τη χώρα μας **PIGS** είναι το νέο ακρωνύμιο και χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις τέσσερις περισσότερο προβληματικές χώρες της Ευρωζώνης. Και αφορά στις χώρες Πορτογαλία (**Portugal**), Ιρλανδία (**Ireland**), Ελλάδα (**Greece**) και Ισπανία (**Spain**). Δηλαδή, την ομάδα των ασθενέστερων χωρών της Ευρωζώνης, η κατάσταση των οποίων ήδη προκαλεί προβλήματα στο ευρώ και προβληματίζει τους ευρωπαϊκούς φορείς. Μία πρώτη συγκριτική ανάλυση στην πολιτική και οικονομική ιστορία των περιφέρειων PIGS (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Ισπανία) φέρνει στο φως σημαντικά κοινά στοιχεία, σε βαθμό που ο τρόπος που οι χώρες αυτές βιώνουν σήμερα την οικονομική κρίση να μη μπορεί να θεωρηθεί τυχαίος.

Το πρώτο κοινό στοιχείο είναι ότι και οι τέσσερις χώρες θεωρούνται -από την πλευρά της πολιτικής επιστήμης- νεοπαγείς δημοκρατίες. Η Ιρλανδία ανακηρύχθηκε επισήμως ανεξάρτητη το 1949 και μέχρι τότε τελούσε υπό την αυστηρή κηδεμονία της Βρετανίας. Στην Ισπανία η δικτατορία του Φράνκο έλαβε τέλος το 1975 και στην Πορτογαλία, η δικτατορία του Σαλαζάρ κατέρρευσε με την Επανάσταση των Γαριφάλων το 1974. Την ίδια χρονιά, στην Ελλάδα, η ανατροπή της χούντας άνοιξε τον δρόμο προς τη δημοκρατία χωρίς «βασιλικές παρεμβολές».

Δεύτερο κοινό χαρακτηριστικό είναι η πολιτική αστάθεια -περισσότερο ως κλίμα και λιγότερο ως πολιτική πραγματικότητα - που έπληττε τις νεόκοπες δημοκρατίες το πρώτο διάστημα μετά τον σχηματισμό τους. Αυτό το κλίμα της πολιτικής αστάθειας, το οποίο συμμεριζόταν απολύτως η Ευρώπη, λειτούργησε ανασταλτικά για την οικονομία. Όχι μόνον διότι οι χώρες έμειναν οικονομικά στάσιμες την περίοδο των δικτατοριών και στην περίπτωση της Ιρλανδίας την

περίοδο της βρετανικής «επικυριαρχίας», αλλά διότι η αστάθεια ήταν σοβαρό αντικίνητρο για τις ξένες επενδύσεις. Επιπλέον, εξαιτίας αυτού του κλίματος, οι τέσσερις χώρες κλήθηκαν να δώσουν έναν «αγώνα δρόμου» προς τον εκδημοκρατισμό, την ευημερία και γενικά τον εξευρωπαϊσμό που απαιτούσε η ένταξη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Αποτέλεσμα αυτού του αγώνα δρόμου ήταν οι σοβαρές δομικές ατέλειες του συστήματος -πολιτικού και οικονομικού- που έρχονται σήμερα στην επιφάνεια επιτάσσοντας ουσιώδεις μεταρρυθμίσεις.

Οι χώρες των PIGS είχαν, επίσης, κοινή πορεία σε ότι αφορά την ένταξη στην ΕΟΚ: Οι Βρυξέλλες προέκριναν την ένταξή τους με βάση πρωτίστως τα πολιτικά και δευτερευόντως τα οικονομικά κριτήρια, εξέλιξη που υπαγορεύτηκε από την ανάγκη διασφάλισης της πολιτικής σταθερότητας στο νότο της Ευρώπης. Ειδικά για την Ιρλανδία, η ένταξη -ταυτόχρονα με τη Βρετανία- εγγυόταν την αυστηρή οριοθέτηση του ανεξάρτητου ιρλανδικού κράτους.

Τέταρτο κοινό χαρακτηριστικό των PIGS είναι το γεγονός ότι την εποχή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων οι τέσσερις χώρες ήταν οι μοναδικές αγροτικές οικονομίες στην Ευρώπη. Η ένταξη τους, συνεπώς στην τότε ΕΟΚ διασφάλιζε την απρόσκοπτη πορεία προς τη μεταβιομηχανική εποχή που είχαν χαράξει οι βιομηχανικές οικονομίες του ευρωπαϊκού βορρά και άρα ήταν επιτακτική έστω κι αν αυτό ισοδυναμούσε με παράκαμψη κάποιων συγκεκριμένων οικονομικών παραμέτρων. Και φυσικά, ο δικομματισμός, **το πέμπτο κοινό στοιχείο** των PIGS, φαίνεται ότι έχει λειτουργήσει αρνητικά στον βαθμό που και στις τέσσερις χώρες έχει ευνοήσει καθεστώτα πελατειακών σχέσεων, ρουσφετολογίας και κομματικής ταυτότητας, που δεν έχουν επιτρέψει τη ρήξη με το παρελθόν και το άλμα προς το μέλλον...

Εκτός των παραπάνω πολιτικών κοινών χαρακτηριστικών υπάρχουν και κάποια **κοινά οικονομικά χαρακτηριστικά**. Όπως διακρίνουμε στον πίνακα 5, όλες οι χώρες έχουν υψηλό δημόσιο χρέος, όχι μόνο σε απόλυτα νούμερα αλλά και ως ποσοστό του ΑΕΠ ενώ έχουν και πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας, πολύ πιο πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο των 27 χωρών (9,6%).

Πίνακας 5

Οικονομικά στοιχεία P.I.G.S.

Χώρα	Δημόσιο χρέος (εκ \$)	Ποσοστό του Α.Ε.Π.	Ανεργία ως ποσοστό του Α.Ε.Π. (09/10)
Πορτογαλία	183.184,10	77,60%	11,10%
Ισπανία	802.464,38	54,30%	20,60%
Ελλάδα	400.931,50	120,20%	12,90%
Ιρλανδία	148.143,80	66,30%	13,90%

Πηγή: Eurostat

5. ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κύριο μέρος της διατριβής θα εστιάσουμε στους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την αύξηση των πιστώσεων στην Ελλάδα την περίοδο 2003-2009. Με την χρήση διαγραμμάτων και πινάκων θα περιγράψουμε την πορεία των πιστώσεων στην Ελλάδα την συγκεκριμένη περίοδο συνολικά (με βάση τα στοιχεία των μεγαλύτερων εγχωρίων πιστωτικών ιδρυμάτων), ανά τομές (χρηματοδότηση νοικοκυριών, χρηματοδότηση επιχειρήσεων), ανά προϊόν (στεγαστικά δάνεια, πιστωτικές κάρτες, καταναλωτικά δάνεια) και θα συγκρίνουμε τους παράγοντες πριν και μετά την κρίση.

Πίνακας 6

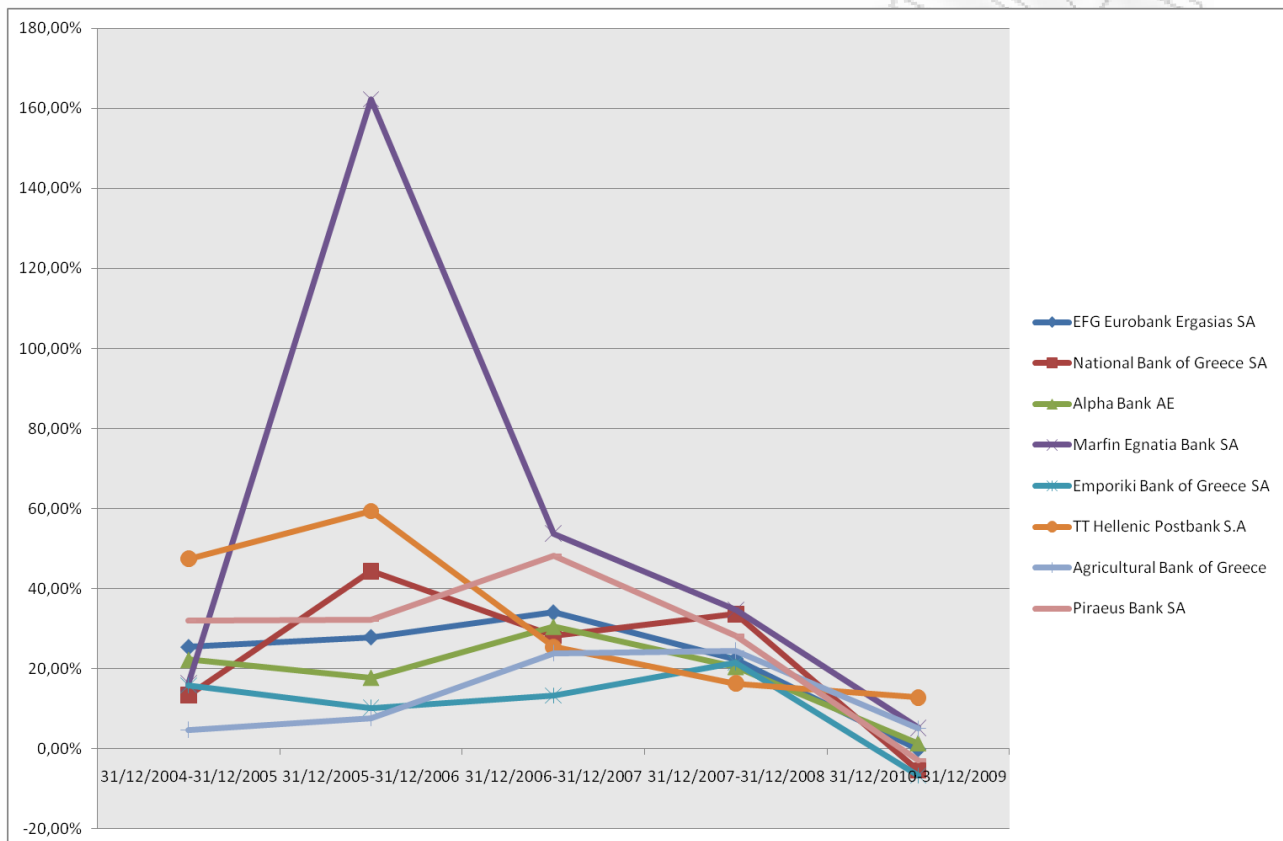
Ρυθμός αύξησης πιστώσεων των επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών
για την περίοδο 2003 – 2009

YEAR	31/12/2004 - 31/12/2005	31/12/2005 - 31/12/2006	31/12/2006 - 31/12/2007	31/12/2007 - 31/12/2008	31/12/2008 - 31/12/2009
EFG Eurobank Ergasias SA	25,40%	27,88%	34,05%	22,43%	-0,07%
National Bank of Greece SA	13,34%	44,35%	28,31%	33,61%	-5,40%
Alpha Bank AE	22,25%	17,79%	30,57%	20,52%	1,37%
Marfin Egnatia Bank SA	16,27%	162,23%	53,77%	34,77%	5,24%
Emporiki Bank of Greece SA	15,84%	10,20%	13,29%	21,49%	-6,69%
TT Hellenic Postbank S.A	47,46%	59,39%	25,42%	16,28%	12,83%
Agricultural Bank of Greece	4,74%	7,60%	23,92%	24,54%	5,06%
Piraeus Bank SA	32,00%	32,20%	48,28%	28,23%	-2,97%

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 5

Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης πιστώσεων των επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 – 2009

Πηγή: Bankscope

Πίνακας 7

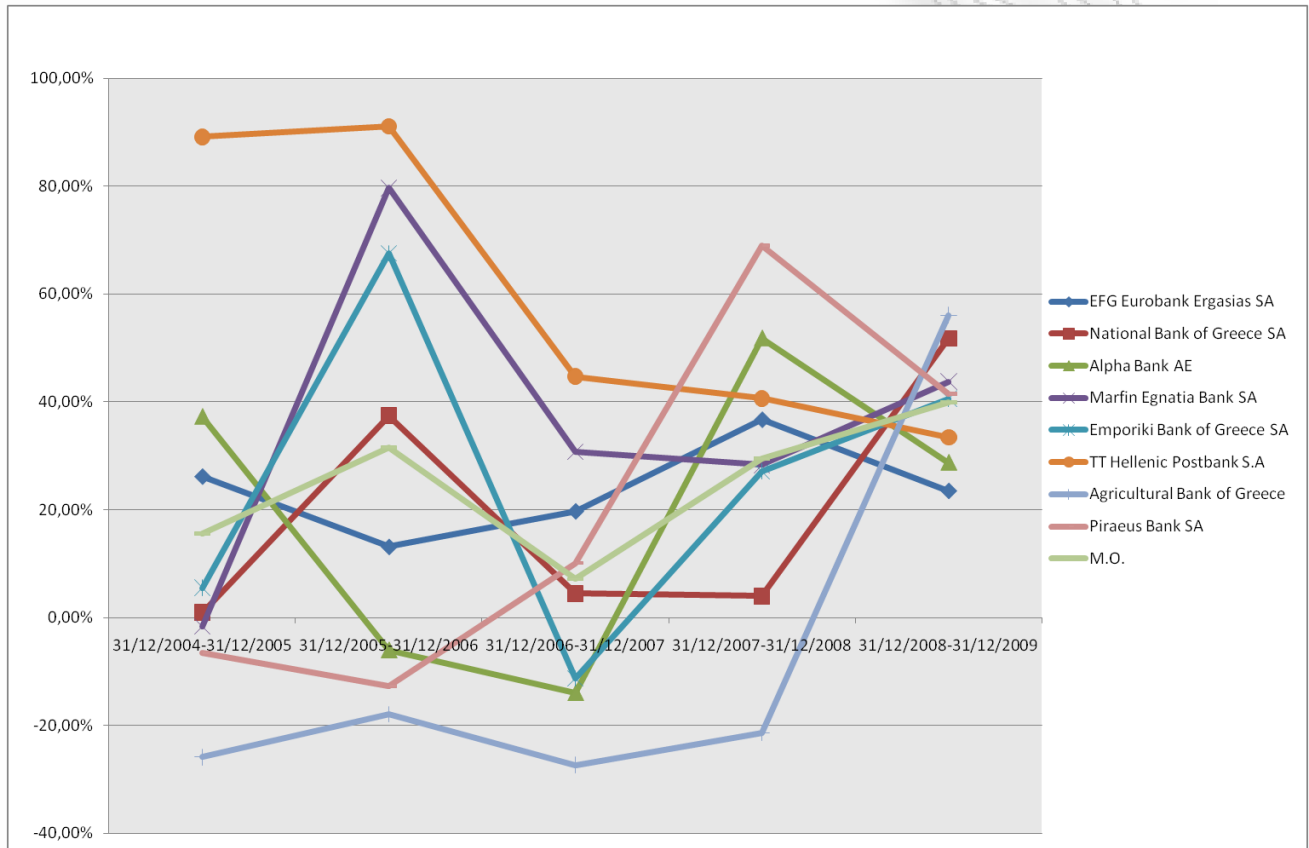
Ρυθμός αύξησης προβλέψεων των μη εξυπηρετούμενων δανείων των
επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών 2003-2009

YEAR	31/12/2004 - 31/12/2005	31/12/2005 - 31/12/2006	31/12/2006 - 31/12/2007	31/12/2007 - 31/12/2008	31/12/2008 - 31/12/2009
EFG Eurobank Ergasias SA	26,20%	13,14%	19,74%	36,76%	23,55%
National Bank of Greece SA	0,92%	37,41%	4,44%	3,97%	51,76%
Alpha Bank AE	37,26%	-6,06%	-13,99%	51,80%	28,75%
Marfin Egnatia Bank SA	-1,66%	79,68%	30,74%	28,33%	43,77%
Emporiki Bank of Greece SA	5,52%	67,57%	-11,29%	27,11%	40,60%
TT Hellenic Postbank S.A	89,16%	91,08%	44,67%	40,67%	33,42%
Agricultural Bank of Greece	-25,89%	-17,91%	-27,33%	-21,41%	56,10%
Piraeus Bank SA	-6,50%	-12,75%	10,11%	68,99%	41,54%
M. O.	15,63%	31,52%	7,14%	29,53%	39,93%

Πηγή: Bankscope

Διάγραμμα 6

Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης προβλέψεων των μη εξυπηρετούμενων δανείων επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 - 2009

Πηγή: Bankscope

6. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ – ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

A. Πηγές άντλησης κεφαλαίων

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη ενότητα οι βασικές πηγές άντλησης κεφαλαίων ενός πιστωτικού ιδρύματος είναι οι καταθέσεις των πελατών του και ο δανεισμός από την διατραπεζική αγορά. Εναλλακτικά θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί από την Κεντρική Τράπεζα της χώρας του (όσο αφορά τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα) η οποία μέσω αποδεκτών εγγυήσεων, προσφέρουν ρευστότητα στο τραπεζικό σύστημα, δίνοντας ουσιαστική βοήθεια για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και της ομαλότητας στη διατραπεζική αγορά χρήματος, η οποία σε συνθήκες κρίσης παρουσιάζει δυσλειτουργίες. Δυστυχώς για τις ελληνικές τράπεζες όλες οι προαναφερθέντες φτηνές πηγές άντλησης κεφαλαίων είτε αποκλείστηκαν είτε δεχθήκαν σοβαρά πλήγματα κατά τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε (2005-2010).

1. Αποκλεισμός από την Διατραπεζική αγορά

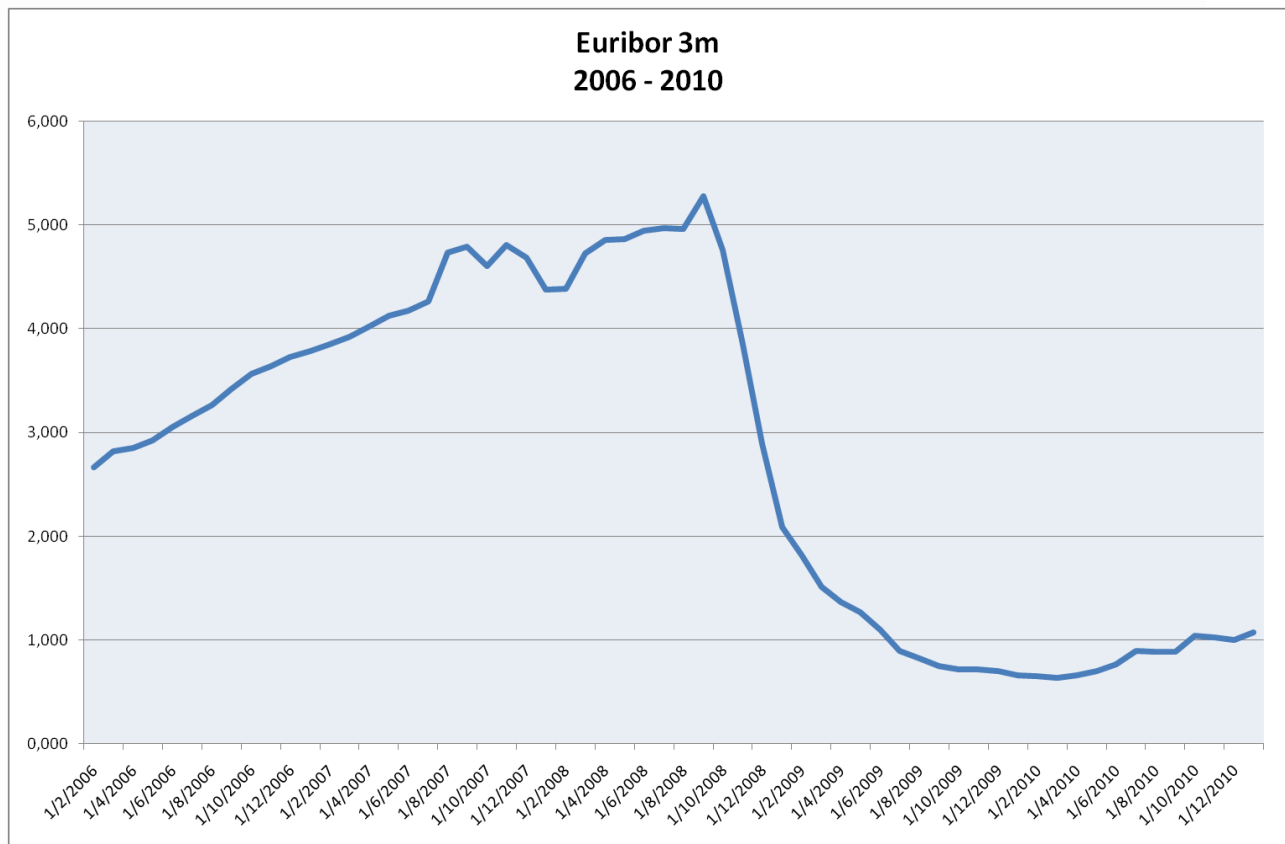
Με όρο «διατραπεζική αγορά» αναφερόμαστε σε μια αποκλειστική χρηματοπιστωτική αγορά, όπου οι τράπεζες υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης δανείζονται βραχυπρόθεσμα κεφάλαια από άλλες τράπεζες που έχουν πλεονάζουσα ρευστότητα. Ως επιτόκιο αναφοράς χρησιμοποιούμε το euribor (Euro Interbank Offered Rate) και πιο συγκεκριμένα για την μελέτη μας το Euribor τριμήνου (Euribor 3m). Όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα 7 η πορεία του Euribor 3m ήταν ανοδική με αποκορύφωμα τον Σεπτέμβριο του 2008. Αυτό υποδηλώνει δυσπιστία μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων και απροθυμία να δανείσουν κεφάλαια. Ειδικά για τις ελληνικές τράπεζες από τις αρχές του 2010 λόγω της άσχημης οικονομικής κατάστασης της χώρας η διατραπεζική αγορά έχει αποκλειστεί.

Μόλις τον Νοέμβριο του 2010 αρχίζουν δειλά οι ελληνικές τράπεζες να δανείζονται ξανά από την διατραπεζική αγορά. Την αρχή έκανε η Εθνική τράπεζα, η οποία χρησιμοποιώντας ως εγγύηση ομόλογα του ελληνικού Δημοσίου, εξασφάλισε γραμμή χρηματοδότησης ύψους 4,7 δισ. Ευρώ ενώ ακολούθησε και η Eurobank EFG που άντλησε συνολικά 800 εκατ. ευρώ από τη διατραπεζική αγορά, τόσο μέσω της πρόσφατης συμφωνίας χρηματοδότησης ελληνικών ομολόγων, όσο και διεθνών ομολογιακών τίτλων.

Πίνακας 8

Επιτόκιο EURIBOR 3m 2006 - 2010				
Ημερ/νία	Κλείσιμο		Ημερ/νία	Κλείσιμο
28/2/2006	2,664		31/1/2009	2,086
31/3/2006	2,816		28/2/2009	1,825
30/4/2006	2,852		31/3/2009	1,510
31/5/2006	2,926		30/4/2009	1,365
30/6/2006	3,056		31/5/2009	1,269
31/7/2006	3,161		30/6/2009	1,099
31/8/2006	3,264		31/7/2009	0,893
30/9/2006	3,417		31/8/2009	0,821
31/10/2006	3,564		30/9/2009	0,753
30/11/2006	3,636		31/10/2009	0,720
31/12/2006	3,725		30/11/2009	0,719
31/1/2007	3,782		31/12/2009	0,700
28/2/2007	3,848		31/1/2010	0,665
31/3/2007	3,924		28/2/2010	0,656
30/4/2007	4,017		31/3/2010	0,634
31/5/2007	4,122		30/4/2010	0,663
30/6/2007	4,175		31/5/2010	0,701
31/7/2007	4,260		30/6/2010	0,767
31/8/2007	4,735		31/7/2010	0,896
30/9/2007	4,792		31/8/2010	0,886
31/10/2007	4,603		30/9/2010	0,892
30/11/2007	4,810		31/10/2010	1,045
31/12/2007	4,684		30/11/2010	1,028
31/1/2008	4,374		31/12/2010	1,006
29/2/2008	4,384			
31/3/2008	4,727			
30/4/2008	4,857			
31/5/2008	4,864			
30/6/2008	4,947			
31/7/2008	4,968			
31/8/2008	4,963			
30/9/2008	5,277			
31/10/2008	4,760			
30/11/2008	3,853			
31/12/2008	2,892			

Διάγραμμα 7

Πηγή: European Central Bank

2. Εκροή καταθέσεων στο εξωτερικό

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που επηρέασε την προσφορά των πιστοδοτήσεων από πλευράς πιστωτικών ιδρυμάτων ήταν η μεγάλη εκροή καταθέσεων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα προς τα πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού, κυρίως της Κύπρου. Υπολογίζεται ότι εντός του 2010 οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά 27 δις ευρώ ενώ εκτιμάται το 2011 το ποσό αυτό θα κυμανθεί γύρω στα 20 δις. Η εκροή αυτή οφείλεται στην άνευ προηγουμένου κρίση αξιοπιστίας που έπληξε την Ελλάδα από τα τέλη του 2009 και την απέκλεισε από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές με αποκορύφωμα τον Μάρτιο του 2010 που ενεργοποιήθηκε ο μηχανισμός στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη- μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μετά την κατάρτιση κοινού προγράμματος οικονομικής πολιτικής από τις ελληνικές αρχές,

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

3. Αντληση κεφαλαίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Ειδικά για το 2010 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ήταν η μοναδική πηγή άντλησης κεφαλαίων για τις ελληνικές τράπεζες. Υπολογίζεται ότι μέχρι στιγμής έχει δανείσει 95 δις ευρώ. Η νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) εκτελείται με τον ορισμό επιτοκίων που θα δανείσει στις εμπορικές τράπεζες και που θα δεχθεί καταθέσεις από αυτές. Σε αντάλλαγμα για τα δάνεια που παρέχει η ΕΚΤ, οι εμπορικές τράπεζες πρέπει να παραθέσουν ενέχυρα. Η ΕΚΤ ανακοινώνει μια λίστα από αποδεκτά ενέχυρα από ένα μεγάλο εύρος περιουσιακών στοιχείων τραπεζών, συμπεριλαμβάνοντας και κρατικά ομόλογα. Τον Οκτώβριο του 2008, για να αντιμετωπιστεί η κρίση, η ΕΚΤ χαλάρωσε τους κανόνες της σε σχέση με τα ενέχυρα. Έτσι δέχεται περιουσιακά στοιχεία που αξιολογούνται τουλάχιστον με BBB (το προηγούμενο μίνιμουμ ήταν A). Αυτή η αλλαγή θα ισχύσει μέχρι το τέλος του 2010. Τα ελληνικά κρατικά ομόλογα πρόσφατα υποβαθμίστηκαν στο BBB+ και από το Fitch και από τους S&P. Παρέμειναν στο A2 μόνο από το Moody's. Ο φόβος είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες, και άλλες που λειτουργούν στην ευρωζώνη, θα έχουν πρόβλημα αν η ΕΚΤ δεν επεκτείνει τη χαλάρωση των κανόνων μετά το τέλος του 2010.

B. Θεσμικό πλαίσιο

Λόγω των ιδιαιτεροτήτων του τραπεζικού συστήματος που περιγράψαμε σε προηγούμενο κεφαλαίο καθώς και της ειδικής του σύνδεσης με την υπόλοιπη οικονομία (επιχειρήσεις, νοικοκυριά) έχει γεννηθεί η ανάγκη για μια περαιτέρω διεθνή ρύθμιση και θεσμοθέτηση του ρολού της λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Απαιτείται ένα πλαίσιο ρυθμίσεων για τις τράπεζες που αφορά την ασφάλεια και την οικονομική τους ευρωστία, θέματα νομισματικής πολιτικής, την κατανομή των πιστώσεων, την προστασία των καταναλωτών, την προστασία των επενδυτών και την είσοδο άλλων τραπεζών στον κλάδο.

1. Επίπεδα προστασίας καταθετών (Ελληνική Πολιτεία)

Πιο συγκεκριμένα για την προστασία των καταθετών και των πιστωτών η ελληνική Πολιτεία έχει θεσπίσει δικλείδες και επίπεδα ασφαλείας. Το πρώτο επίπεδο έχει να κάνει με την διασπορά του χαρτοφυλακίου των απαιτήσεων της. Συμφωνά με αυτό, το μέγιστο ποσό που μπορεί ένα πιστωτικό ίδρυμα να δανείσει σε ένα μονό πελάτη δεν μπορεί να υπερβαίνει το 15 % των ιδίων κεφαλαίων του. Το δεύτερο επίπεδο αφορά το ελάχιστο ποσό ιδίων κεφαλαίων που οι μέτοχοι ενός πιστωτικού ιδρύματος πρέπει να καταβάλουν για την χρηματοδότηση της λειτουργίας του. Εξυπακούεται ότι όσο μεγαλύτερο το ποσοστό των ιδίων στα συνολικά κεφαλαία μιας τράπεζας τόσο μεγαλύτερη προστασία έχουν οι καταθέτες εναντίον στον κίνδυνο χρεοκοπίας, διότι ενδεχόμενες ζημιές στα αποτελέσματα χρήσεως «απορροφώνται» από τους μετόχους και στην συνέχεια πλήττονται οι λοιποί δανειστές της τράπεζας.

Το τρίτο επίπεδο προστασίας αναφέρεται στην απευθείας εγγυητή των καταθέσεων. Για το λόγω αυτό έχει συσταθεί με το νομό 2832/2000 στη χώρα μας το Ταμείο Εγγυήσεων Καταθέσεων (ΤΕΚ) το οποίο είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, εδρεύει στην Αθήνα, εποπτεύεται από τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας και δεν υπάγεται στον ευρύτερο δημόσιο τομέας. Το ιδρυτικό του κεφαλαίο ανέλθε στα σε 3 δις δρχ. (περίπου 8,8 εκατ. €) και καλύφθηκε κατά 60% από την Τράπεζα της Ελλάδος και κατά 40% μέσω της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών από τα πιστωτικά ιδρύματα που συμμετέχουν υποχρεωτικά στο

σύστημα εγγυητής καταθέσεων κατά την έναρξη λειτουργίας του. Στο σύστημα εγγυήσεων καταθέσεων συμμετέχουν υποχρεωτικά όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει άδεια ίδρυσης και λειτουργίας στην Ελλάδα, εκτός του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και των πιστωτικών ιδρυμάτων με την μορφή των πιστωτικών συνεταιρισμών και προαιρετικά τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων των οποίων η έδρα βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συνολικό των καταθέσεων του ιδίου καταθέτη σε πιστωτικό ίδρυμα που καλύπτεται από το σύστημα εγγυητής καταθέσεων ανέρχεται σε 100.000 ευρώ. Το τέταρτο και τελευταίο επίπεδο προστασίας περιλαμβάνει την συχνή παρακολούθηση, επίβλεψη, αξιολόγηση και επίβλεψη των πιστωτικών ιδρυμάτων από την πολιτεία κυρίως μέσω της αξιολόγησης των δημοσιευθεισών χρηματοοικονομικών καταστάσεων των τραπεζών ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Όσο αφορά στην κατανομή των πιστώσεων οι ρυθμίσεις αυτές επιβάλουν στα πιστωτικά ιδρύματα να χρηματοδοτούν κοινωνικά ευαίσθητους κλάδους της οικονομίας (π.χ. γεωργία) η ακόμα και περιοχές, οι οποίες έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές (π.χ. σεισμός). Οι ρυθμίσεις αυτού του είδους απαιτούν από ένα πιστωτικό ίδρυμα να τηρεί ένα ελάχιστο ποσοστό του δανειακού του χαρτοφυλακίου σε κάποιο συγκεκριμένο τομέας της οικονομίας ή να θέτει τα ελάχιστα δυνατά επιτόκια, προμήθειες και τιμές για την στήριξη συγκεκριμένων περιοχών και μπορούν να δημιουργήσουν στις τράπεζες υψηλά έξοδα εφαρμογής τους.

2. Επιτροπή της Βασιλείας

Η ιδιαιτερότητα του τραπεζικού συστήματος δεν αποτελεί μια ελληνική πρωτοτυπία αλλά μια διεθνή παρατήρηση. Σε συνδυασμό μάλιστα με την σύγχρονη τάση, κυρίως των επενδυτικών τραπεζών, να τοποθετούνται σε απαιτήσεις που σχετίζονται με γρήγορο και μη αναπτυξιακό κέρδος οδήγησε αρχικά τις πιο ανεπτυγμένες χώρες σε έναν σκεπτικισμό με τον τρόπο που θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται οι εμπορικές τράπεζες. Στην κατεύθυνση αυτή ενεργοποιήθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee), η οποία και λειτουργεί στο πλαίσιο της Τράπεζας των Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements - B.I.S). Στην επιτροπή αυτή συμμετέχουν οι διοικητές η

οι εκπρόσωποι των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών του G-10. Συγκεκριμένα, συμμετέχουν οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία η Ολλανδία, η Ελβετία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία, το Βέλγιο και ο Καναδάς. Το 1988 η Επιτροπή της Βασιλείας διαμόρφωσε τη Βασιλεία I.

Ο άμεσος σκοπός της Βασιλείας I ήταν η ομογενοποίηση της εποπτείας πάνω στον τρόπο αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου των διεθνών πιστωτικών ιδρυμάτων. Όσο αφορά την ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση η Βασιλεία I προέβλεπε ότι οι τράπεζες θα έπρεπε να ικανοποιούν τον παρακάτω απλοποιημένο λόγω κεφαλαιακής επάρκειας. Πιο συγκεκριμένα:

$$\frac{\text{Εποπτευόμενα ίδια κεφάλαια της τράπεζας}}{\text{Πιστωτικός σταθμισμένα στοιχεία Ενεργητικού των τραπεζών}} \geq 8\%$$

Ο λόγος αυτός ονομάστηκε **Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας** και θα έπρεπε να είναι ίσος η μεγαλύτερος του 8%. Θα έπρεπε, δηλαδή, τα εποπτευόμενα ίδια κεφαλαία να είναι ίσα η μεγαλύτερα του 8% της πιστωτικής σταθμισμένης θέσης του ενεργητικού των τραπεζών. Να σημειώσουμε ότι στα πιστωτικός σταθμισμένα στοιχεία συμπεριλαμβάνονται εντός αλλά και εκτός ισολογισμού μετατρέψιμα στοιχεία.

Ο αριθμητής περιλαμβάνει τα επονομαζόμενα **Tier I (core capital)** και **Tier II (supplementary capital)**. Το **Tier I** αποτελείται από το καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο/κοινές μετοχές και τα αποθεματικά. Το **Tier II** αποτελείται από τα αφανή αποθεματικά, αποθεματικά από επανεκτίμηση στοιχείων ενεργητικού, προβλέψεις, υβριδικά εργαλεία κεφαλαίου και μη εγγυημένο χρέος. Στα παραπάνω κεφάλαια ισχύουν επιπλέον οι παρακάτω περιορισμοί:

- Το σύνολο των Tier II κεφαλαίων δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το σύνολο των κεφαλαίων Tier I
- Τα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το 50% των κεφαλαίων Tier I

Τέλος από τα παραπάνω Tier I και Tier II κεφαλαία θα πρέπει να αναιρεθούν ποσά που αφορούν τοποθετήσεις των τραπεζών σε λοιπά πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα όπως είναι οι τοποθετήσεις μιας τράπεζας σε ένα άλλο πιστωτικό ίδρυμα με ποσοστό μεγαλύτερο από το 10% του μετοχικού τους κεφαλαίου.

Για να υπολογίσουμε το ελάχιστο ποσό κεφαλαιακής απαίτησης που ένα πιστωτικό ίδρυμα είναι υποχρεωμένο από την Βασιλεία I(και στην συνέχεια Βασιλεία II) να διακριτά στα Tier I και Tier II λόγω της έκθεσης της σε κάποια επενδυτική δραστηριότητα (κυρίως δανειακή) ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα. Αρχικά υπολογίζουμε την σταθμισμένη απαίτηση της τράπεζας ως ποσό (R.W.A), που είναι το γινόμενο της απαίτησης(είτε πρόκειται για εντός είτε εκτός ισολογισμού στοιχείο) επί τον ex ante συντελεστή της, έστω . Στη συνέχεια πολλαπλασιάζουμε το ποσό αυτό με 8% και μας παρουσιάζει την κεφαλαιακή απαίτηση για την υπό εξέταση πιστωτική απαίτηση στο πλαίσιο της Βασιλείας I (και μετέπειτα Βασιλεία II).

Στη συνέχεια παραθέτουμε τα στοιχεία εντός και εκτός ισολογισμού με τους αντιστοίχους συντελεστές στάθμισης. Για χάριν συντομίας και καλύτερης κατανόησης, αναφερόμαστε στα στοιχεία που αφορούν το θέμα της διατριβής. Πιο συγκεκριμένα:

- Τα στεγαστικά δάνεια που είναι πλήρως καλυπτόμενα από το κτίσμα έχουν συντελεστή στάθμισης 50%
- Με συντελεστή στάθμισης 100% πολλαπλασιάζονται οι απαιτήσεις του ιδιωτικού τομέα, οι απαιτήσεις από τράπεζες εκτός Ο.Ο.Σ.Α. (με υπολειμματική αξία μεγαλύτερη του έτους, απαιτήσεις από κεντρικές κυβερνήσεις εκτός Ο.Ο.Σ.Α., απαιτήσεις από εμπορικές εταιρείες που ανήκουν το δημόσιο τομέα, επενδύσεις(απαιτήσεις) σε παγία και άλλα στοιχεία παγίων (fixed assets) επενδύσεις (απαιτήσεις) σε real estate καθώς και συμμετοχές σε επενδυτικές δραστηριότητες άλλων εταιρειών, επενδύσεις σε κεφαλαιακά εργαλεία που εκδοθήκαν από άλλες τράπεζες καθώς και όλες οι υπόλοιπες απαιτήσεις
- Όσο αφορά τα εκτός ισολογισμού στοιχεία οι εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης ή συμμετοχής έχουν συντελεστή μετατροπής 50%
- Τα άμεσα πιστωτικά υποκατάστατα 100%
- Οι συμφωνίες επαναφοράς (repos) αλλά και πωλήσεις απαιτήσεων όπου ο πιστωτικός κίνδυνος παραμένει στην τράπεζα έχουν συντελεστή 100%
- Συγκεκριμένα τραπεζικά commitments (π.χ. μελλοντικές αγορές απαιτήσεων και προκαταβολές αγοράς μετοχών) έχουν συντελεστή 100%

- Commitments με ωριμότητα έως ένα χρόνο ή με δυνατότητα ακύρωσης χωρίς οποιαδήποτε συνέπεια με 0%
- Commitments με ωριμότητα πάνω από ένα χρόνο καθώς και έκδοση σημειωμάτων διευκολύνσεων (πελατών) σταθμίζονται με 50%.

Όπως παρατηρούμε οι απαιτήσεις έχουν τον υψηλότερο συντελεστή στάθμισης (100%) με αποτέλεσμα να χρειάζεται να δεσμεύονται περισσότερα ίδια κεφαλαία για την χορήγηση δανείων (πιστοδοτήσεων). Αυτό αυτομάτως κάνει τις τράπεζες πιο «φειδωλές» στην χορήγηση νέων δανείων ενώ επηρεάζει και την πιστωτική τους πολιτική, που αναλύουμε παρακάτω.

3. Πιστωτική Πολιτική

Πρωταρχικός στόχος και στρατηγική κάθε πιστωτικού ιδρύματος είναι η παροχή υψηλής ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών προς κάθε μορφής νομικά ή φυσικά πρόσωπα, η διατήρηση συνεχούς και αξιόπιστης ροής εσόδων από τις συναλλαγές αυτές και ο αποτελεσματικός έλεγχος και διαχείριση των κινδύνων που εμπεριέχουν. Συνοπτικά παρουσιάζουμε τις βασικότερες αρχές της πιστωτικής πολιτικής των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων

- Αρχή Χρηστής Διαχείρισης: Τα στελέχη των τραπεζών έχουν την υποχρέωση κατά την ανάληψη πιστωτικών κινδύνων και τη διαχείριση των κεφαλαίων των μετόχων και των καταθετών να επιδεικνύουν καλή πιστή, ορθή κρίση και επιμέλεια, να διασφαλίζουν τα συμφέροντα της τράπεζας, να συμμορφώνονται προς τις κείμενες διατάξεις που αναφέρονται στη νομιμότητα των συναλλαγών και στην αποφυγή κάθε συναλλαγής που μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς τις αρχές της καταστολής κάθε παράνομης δραστηριότητας, η διευκολύνει την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα.
- Αρχή Γνώσης του Πελάτη: Τα πιστωτικά ιδρύματα επιδιώκουν να παρέχουν πιστοδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα των οποίων δεν αμφισβητείται το ήθος, το κύρος και η νομιμότητα της δραστηριότητας τους. Κατά συνεπεία κρίνεται απαραίτητο τα αρμόδια στελέχη των

πιστωτικών ιδρυμάτων να συλλέγουν και να κατέχουν, τηρώντας τις νόμιμες προϋποθέσεις, όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με το οικονομικό και συναλλακτικό προφίλ κάθε πιστούχου, να εξακριβώνουν τα ποιοτικά στοιχεία της δραστηριότητας του σε βάθος και να ενημερώνονται συνεχώς επί αυτών. Επίσης τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικά στην παροχή οποιασδήποτε μορφής πιστοδοτήσεων προς κάθε μορφής νομικά ή φυσικά πρόσωπα όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια(μέσω δημοσιοποιημένων στοιχείων, αναφορών και δικαστικών υποθέσεων) για περιβαλλοντικές πλημμέλειες, ξέπλυμα χρήματος, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δωροδοκίες κ.λπ.

- Αρχή Αποπληρωμής: Το πιστωτικό ίδρυμα επιδιώκει κατά την παροχή πάσης φύσεως πιστοδοτήσεων να διασφαλίζει δυο ανεξάρτητες πηγές ομαλής αποπληρωμής των πιστοδοτήσεων(ταμειακές ροές του πιστούχου και ρευστοποίηση καλυμμάτων και εξασφαλίσεων)
- Αρχή Εξασφάλισης: Το πιστωτικό ίδρυμα επιδιώκει κατά περίπτωση, όταν η πιστοληπτική ικανότητα του πιστούχου κρίνεται αδύναμη, να λαμβάνει πρόσθετες εξασφαλίσεις για τον περιορισμό του πιστωτικού κινδύνου. Απαραίτητη κρίνεται η τακτική και αξιόπιστη αποτίμηση κάθε μορφής εξασφαλίσεων, η οποία αποτελεί τη βάση για την αξιολόγηση της ασφαλιστικής τους αξίας
- Αρχή Αναλογικού Κινδύνου: Κάθε τράπεζα είναι προσεκτική στην παροχή πιστοδοτήσεων με σκοπό την εξόφληση οφειλών άλλων τραπεζών και επιδιώκει να μην είναι η μοναδική και αποκλειστική δανείστρια τράπεζα, εκτός αν η ενέργεια αυτή είναι μέρος συγκεκριμένης στρατηγικής ως προς τον πελάτη.
- Αρχή Rating: Στον καθορισμό πάσης φύσεως πιστοδοτήσεων προς κάθε μορφής νομικά ή φυσικά πρόσωπα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αξιολόγηση του πιστούχου με βάση συστήματα rating ή scoring που χρησιμοποιεί κάθε πιστωτικό ίδρυμα και να εφαρμόζεται η αντίστοιχη πολιτική.
- Αρχή Επιλεκτικής Πολιτικής: Τα πιστωτικά ιδρύματα επιδιώκουν να παρέχουν πιστοδοτήσεις στηριζόμενα όχι μονό στη φήμη και στο όνομα του δανειζόμενου αλλά και στην ύπαρξη και αξιολόγηση επισήμων οικονομικών στοιχείων ή στην ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων που να

εξασφαλίζουν την ομαλή αποπληρωμή των πιστοδοτήσεων. Τα πιστωτικά ιδρύματα δεν παρέχουν πιστοδοτήσεις των οποίων η αποπληρωμή βασίζεται μονό στην προσδοκώμενη αποζημίωση από ασφαλιστήριο συμβόλαιο ζώνης. Γενικά τα πιστωτικά ιδρύματα δεν πιστοδοτούν λέσχες, φιλανθρωπικά ιδρύματα ή άλλους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, πολιτικά κόμματα και μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τέλος συνήθως επιθυμούν να παρέχουν πιστοδοτήσεις προς επιχειρήσεις που έχουν για περίοδο τουλάχιστον τριών ετών συνεχή και χωρίς προβλήματα δραστηριότητα σε συναφές αντικείμενο (κλάδο) ενώ είναι ιδιαίτερα προσεκτικά στην παροχή πιστοδοτήσεων σε επιχειρήσεις οι οποίες είναι νεοσύστατες και η λειτουργία τους βασίζεται σε νέα τεχνολογία ή σε νέα προϊόντα.

7. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΖΗΤΗΣΗ ΠΙΣΤΟΔΟΤΗΣΕΩΝ – ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

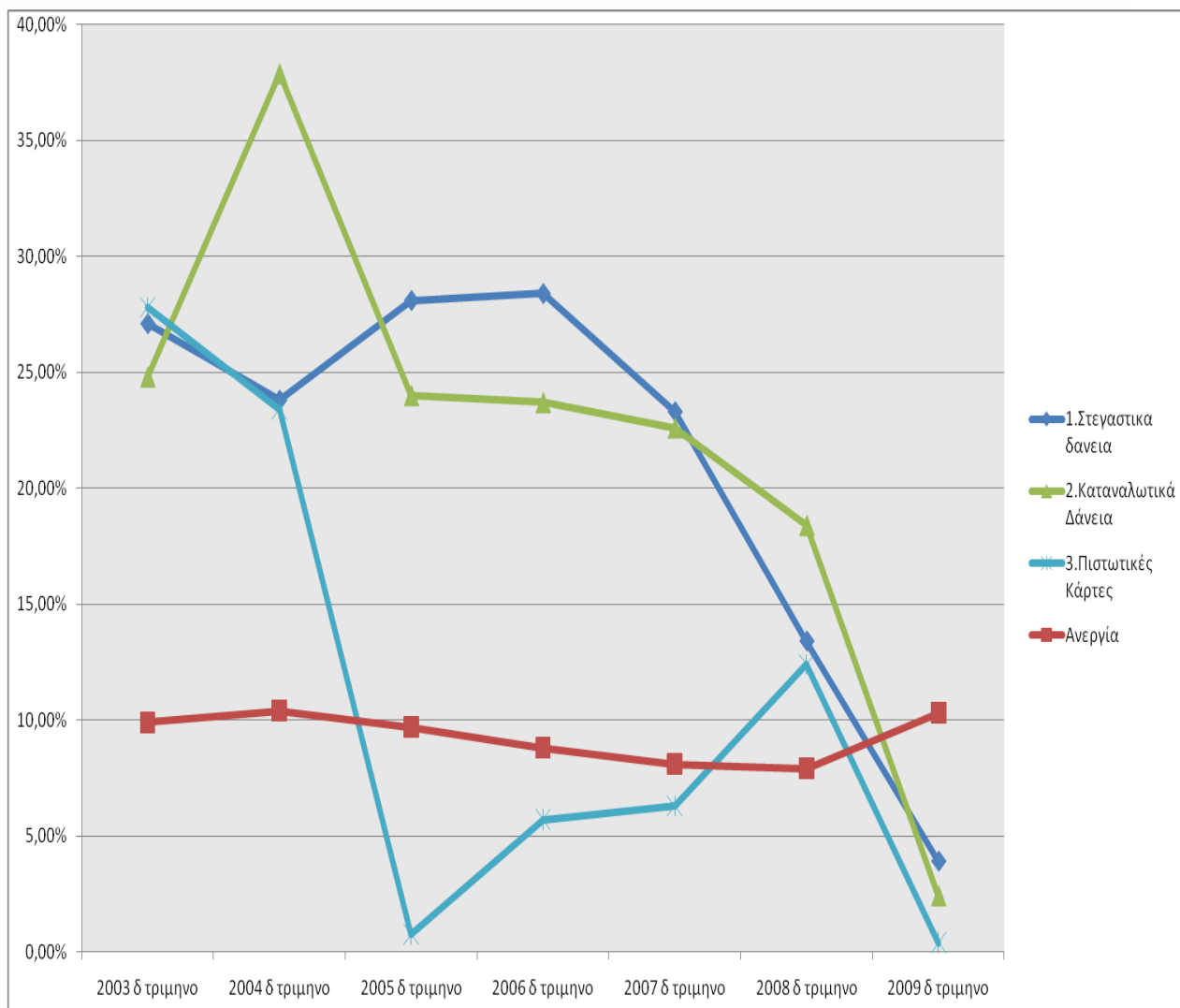
Στο προηγούμενο κεφαλαίο αναλύσαμε τους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά των πιστώσεων. Σε αυτό το κεφαλαίο θα περιγράψουμε τους παράγοντες που επηρεάζουν την ζήτηση για δάνεια από την πλευρά των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων

A. Νοικοκυριά

Βασικός παράγοντας που επηρεάζει τους ιδιώτες είναι το διαθέσιμο εισόδημα (πίνακας 11). Ο παράγοντας αυτός συνδέεται άμεσα με τις εξελίξεις στο χώρο εργασίας, οι οποίες τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα αντίξοες. Όπως παρατηρούμε από το διάγραμμα 8 ενδέχεται να υπάρχει μια αντίστροφη σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ρυθμού αύξησης πιστώσεων. Όσο το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται, ειδικά τις χρονιές 2008 και 2009 παρατηρούμε ότι ο ρυθμός αύξησης των πιστώσεων (συνολικά) είτε μειώνεται είτε είναι αρνητικός. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο ρυθμός αύξησης των καταναλωτικών δανείων, ο οποίος από 37,90% το 3^ο τρίμηνο του 2004 κατακρημνίστηκε στο 2,40% στο 3^ο τρίμηνο του 2009, ενώ για τις πιστωτικές κάρτες από 23,40% το 3^ο τρίμηνο του 2004 έχουμε αρνητικό ρυθμό -0,40% το 3^ο τρίμηνο του 2009 (πίνακας 10). Το διαθέσιμο εισόδημα επηρεάζεται επίσης από τον πληθωρισμό, ο οποίος το 2010 ήταν στο 4,7%, ενώ όπως παρατηρούμε από το διάγραμμα 10 πάντα ήταν υψηλότερος από το μέσο ευρωπαϊκό ορό. Καταλύτης για την αύξηση του πληθωρισμού το 2010 ήταν η αύξηση της έμμεσης φορολογίας (αύξηση συντελεστών Φ.Π.Α. από τον Ιούλιο του 2010) και της τιμής του πετρελαίου.

Η αβεβαιότητα των νοικοκυριών για τις προοπτικές του διαθέσιμου εισοδήματος τους τα ωθεί, στο μέτρο του εφικτού, σε αύξηση της μέσης ροπής προς αποταμίευση με αποτέλεσμα η ζήτηση δανείων εκ μέρους των καταναλωτών να μειώνεται.

Διάγραμμα 8
Χρηματοδότηση νοικοκυριών VS ανεργία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 9
Ανεργία

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ανεργία	9,90%	10,40%	9,70%	8,80%	8,10%	7,90%	10,30%

Πηγή: Eurostat

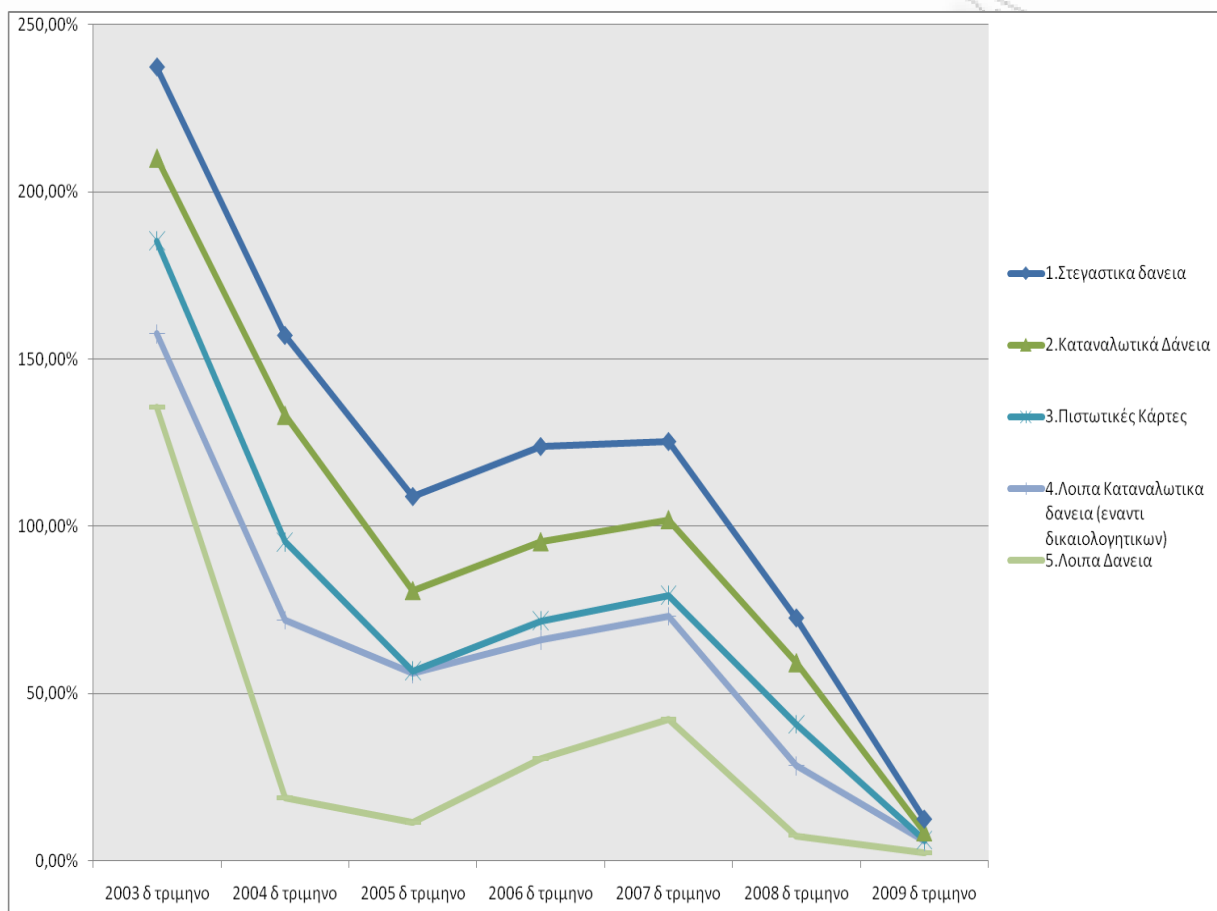
Πίνακας 10

Μεταβολή πιστώσεων προς τα νοικοκυριά 2003 – 2009

	2003 δ	2004 δ	2005 δ	2006 δ	2007 δ	2008 δ	2009 δ
	τρίμηνο	τρίμηνο	τρίμηνο	τρίμηνο	τρίμηνο	τρίμηνο	τρίμηνο
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	28,2000	28,0000	26,2000	26,9000	23,6000	14,8000	3,3000
Στεγαστικά δάνεια	27,10%	23,80%	28,10%	28,40%	23,30%	13,40%	3,90%
Καταναλωτικά Δάνεια	24,80%	37,90%	24,00%	23,70%	22,60%	18,40%	2,40%
Πιστωτικές Κάρτες	27,80%	23,40%	0,76%	5,70%	6,30%	12,40%	0,40%
Λοιπά Καταναλωτικά δάνεια (έναντι δικαιολογητικών)	21,80%	53,10%	44,50%	35,40%	30,90%	20,90%	3,50%
Λοιπά Δάνεια	135,70%	18,80%	11,50%	30,60%	42,20%	7,50%	2,30%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 9
Μεταβολή πιστώσεων προς τα νοικοκυριά 2003 – 2009

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 11

Διαθέσιμο εισόδημα

Ελλάδα	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Εισόδημα	186,7	183,9	187,8	192,3	198,2	190,1	179,8	167,6	161,7	150,9	140,1
Μεταβολή εισοδήματος		1,52%	-2,08%	-2,34%	-2,98%	4,26%	5,73%	7,28%	3,65%	7,16%	7,71%

Πηγή: DataStream

Πίνακας 12

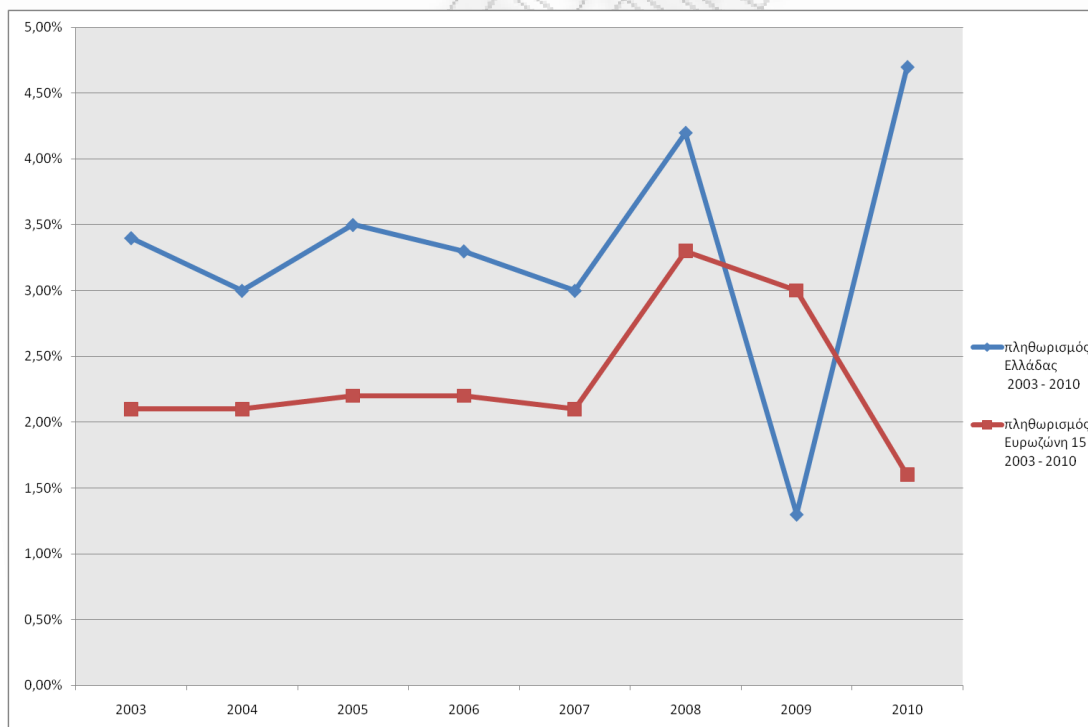
Πληθωρισμός Ελλάδας – Ευρωζώνης για την περίοδο 2003-2010

	πληθωρισμός Ελλάδας 2003 - 2010	πληθωρισμός Ευρωζώνη 15 2003 - 2010
2003	3,40%	2,10%
2004	3,00%	2,10%
2005	3,50%	2,20%
2006	3,30%	2,20%
2007	3,00%	2,10%
2008	4,20%	3,30%
2009	1,30%	3,00%
2010	4,70%	1,60%

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 10

Πληθωρισμός Ελλάδας – Ευρωζώνης για την περίοδο 2003-2010

Πηγή: Eurostat

B. Επιχειρήσεις

Η εξωτερική χρηματοδότηση των ελληνικών επιχειρήσεων προέρχεται κατά κύριο λόγο από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, καθώς η άντληση κεφαλαίων από την εγχωρία χρηματιστηριακή αγορά και το εξωτερικό υπήρχε περιορισμένη με εξαίρεση κάποια βραχυχρόνια διαστήματα. Όπως παρατηρούμε από το διάγραμμα υπήρχε αρχικά μια επιτάχυνση στον ρυθμό αύξησης της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων μέχρι τα μέσα του 2005 και στην συνέχεια ακολούθησε μια μείωση του ρυθμού ανάπτυξης, ενώ από τα μέσα του 2008 υπήρχε κατακόρυφη πτώση.

Σημαντικό τμήμα της συνολικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων πραγματοποιείται μέσω έκδοσης εταιρικών ομολόγων τα οποία αγοράζονται αποκλειστικά από τις τράπεζες. Η έκδοση εταιρικών ομολόγων είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη τα τελευταία χρόνια (από το 2005 και μετά) λόγω των φορολογικών πλεονεκτημάτων που παρέχουν. Κατά την περίοδο 2006-2008 τα κεφαλαία που οι επιχειρήσεις άντλησαν με την συγκεκριμένη μορφή χρηματοδότησης συνιστούσαν το 1/3 της συνολικής ροής νέων πιστώσεων της περιόδου. Στο μεγαλύτερο μέρος της τριετίας 2006-2008 ο υψηλός ρυθμός ανόδου της τραπεζικής χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις συνδεόταν με την αύξηση που σημείωναν οι επιχειρηματικές επενδύσεις έως τα μέσα του 2008. Εκείνη την χρονιά το μεγαλύτερο τμήμα της συνολικής ζήτησης επιχειρηματικών δανείων προερχόταν από τις αυξημένες, λόγω της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, ανάγκες κάλυψης για κεφαλαίο κίνησης και ενίσχυση της ρευστότητας. Η επιφυλακτικότητα όσον αφορά την ανάληψη προσθετών οφειλών σε περίοδο αυξημένης αβεβαιότητας σε συνδυασμό με την μειωμένη βιομηχανική παραγωγή (βλ. δείκτη βιομηχανικής παραγωγής – διάγραμμα 12) και την δυσκολία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας (η Ελλάδα καταλαμβάνει την 109^η θέση για το 2011, 97^η το 2010 στην σχετική κατάταξη)¹ συνέβαλε στην συγκράτηση της ζήτησης για επιχειρηματικά δάνεια και τα επόμενα χρόνια.

Πίνακας 13

¹ Πηγή: www.doingbusiness.org/rankings

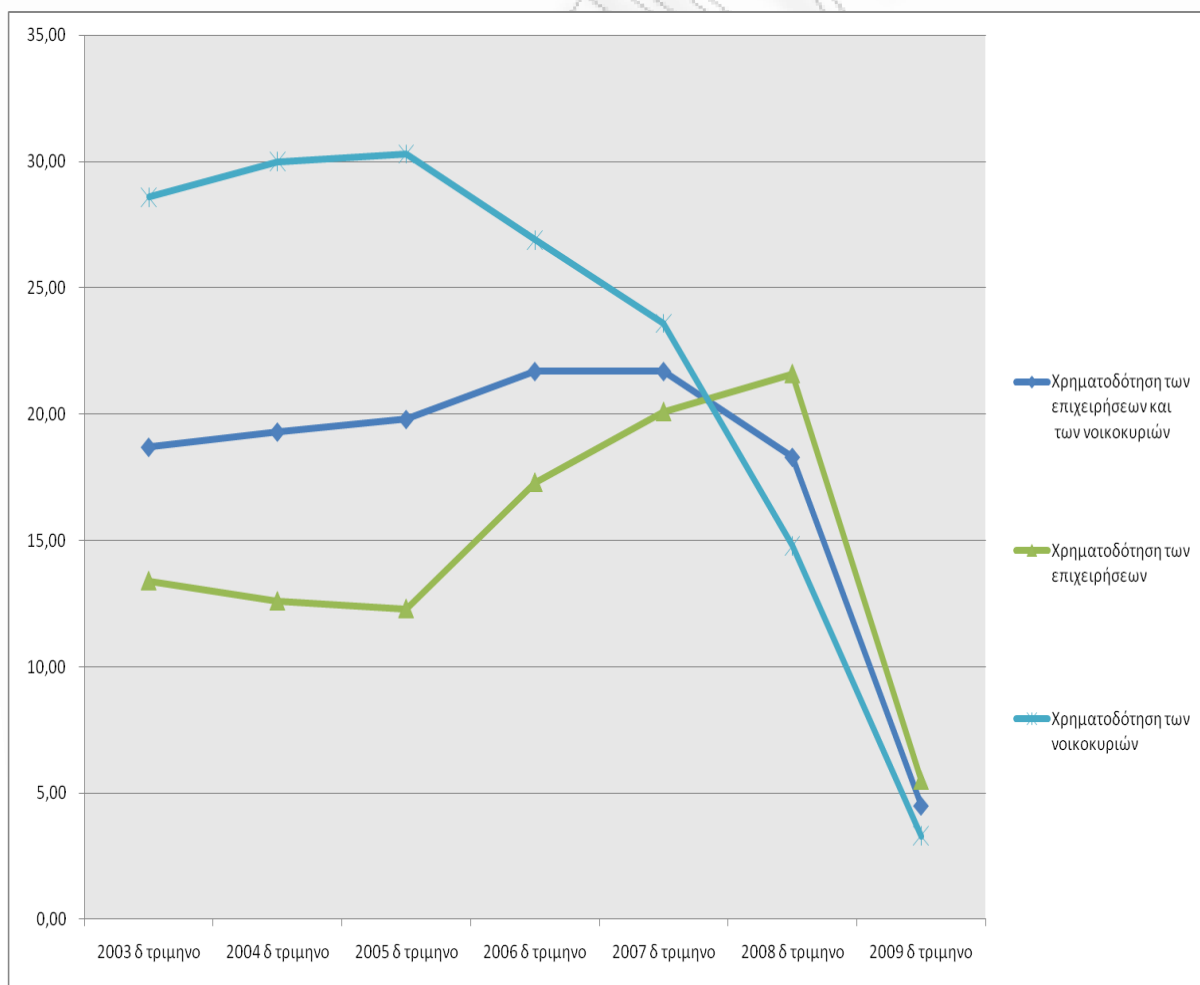
Χρηματοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών

	2003 δ τρίμηνο	2004 δ τρίμηνο	2005 δ τρίμηνο	2006 δ τρίμηνο	2007 δ τρίμηνο	2008 δ τρίμηνο	2009 δ τρίμηνο
Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών	18,70	19,30	19,80	21,70	21,70	18,30	4,50
Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων	13,40	12,60	12,30	17,30	20,10	21,60	5,50
Χρηματοδότηση των νοικοκυριών	28,60	30,00	30,30	26,90	23,60	14,80	3,30

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 11

Χρηματοδότηση επιχειρήσεων νοικοκυριών 2003 - 2009

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

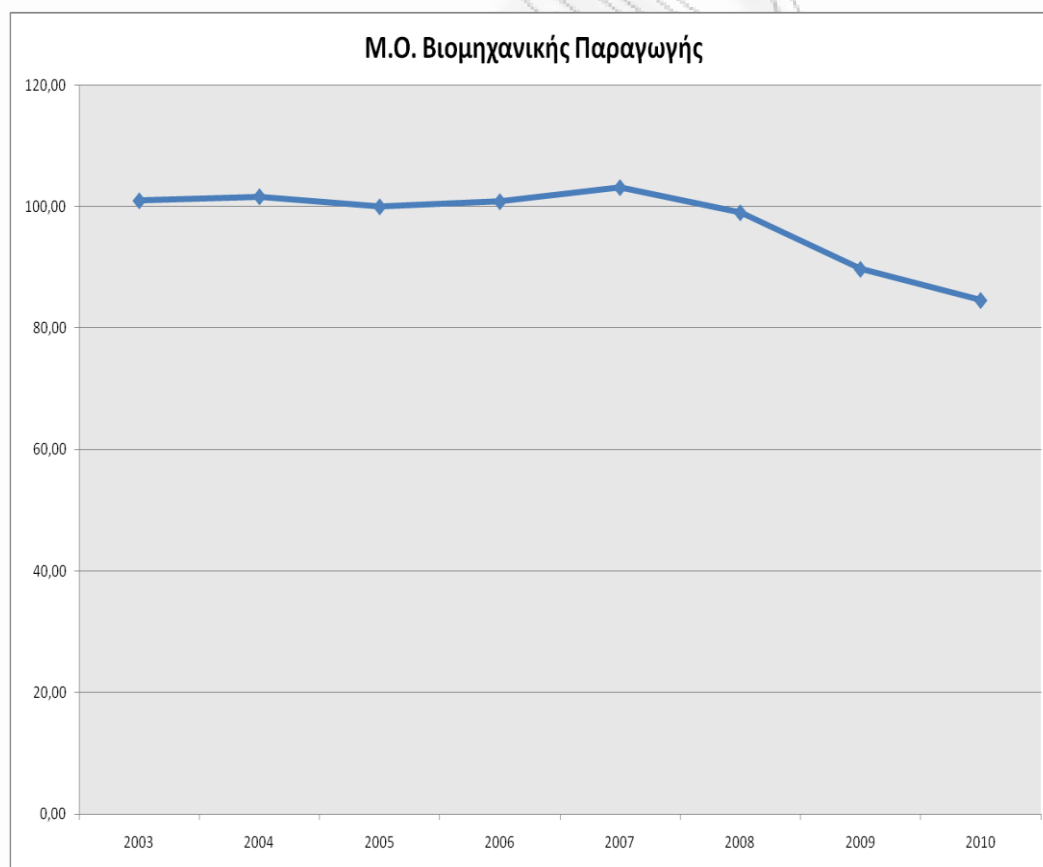
Πίνακας 14

Δείκτης Βιομηχανικής παραγωγής

Μ. Ο. Βιομηχανικής Παραγωγής	
2003	101,00
2004	101,66
2005	100,00
2006	100,85
2007	103,16
2008	99,03
2009	89,72
2010	84,59

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 12

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στην προηγούμενη ενότητα αναλύσαμε τους προσδιοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τον ρυθμό αύξησης-μείωσης των τραπεζικών πιστώσεων κατά την περίοδο 2003 - 2010 με έμφαση στην Ελλάδα από πλευράς ζήτησης και προσφοράς και καταλήξαμε σε κάποια συμπεράσματα τα οποία θα παρουσιάσουμε σε αυτό το κεφαλαίο.

Βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες πριν και μετά την κρίση παραμένουν σε γενικές γραμμές οι ίδιοι αλλά αλλάζει ο βαθμός επιρροής τους με πρωταγωνιστή το θεσμικό πλαίσιο, τόσο σε ελληνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Με την εφαρμογή της Βασιλείας I και αργότερα της Βασιλείας II τα τραπεζικά ιδρύματα παγκοσμίως αναγκάστηκαν να συμμορφωθούν με τους σχετικούς κανονισμούς και να δεσμεύουν περισσότερα ίδια κεφαλαία για την χορήγηση νέων δανείων. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε τα πιστωτικά ιδρύματα σε υιοθέτηση αυστηρής πιστωτικής πολιτικής αλλά και δημιουργίας μεγάλων προβλέψεων στα ήδη εκταμιευμένα δάνεια. Στα παραπάνω θα πρέπει να προσθέσουμε και την έλλειψη εμπιστοσύνης και φερεγγυότητας μεταξύ των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων (απεικονίζεται στην πορεία του *eufrbor 3m* την περίοδο 2006-2010, διάγραμμα 7) λόγω της οικονομικής κρίσης που προκάλεσε τριγμούς στην διατραπεζική αγορά και χρειάστηκαν παρεμβάσεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για να ομαλοποιηθεί.

Όσο αφορά τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα η αδυναμία εύρεσης πηγών άντλησης κεφαλαίων ήταν πιο έντονη. Λόγω της δυσχερούς οικονομικής κατάστασης της χώρας, υπήρχε μεγάλη εκροή καταθέσεων προς το εξωτερικό, η διατραπεζική αγορά είχε αποκλειστεί και η μοναδική πηγή ήταν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία δάνειζε με ενέχυρο κρατικά ομόλογα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χορήγηση νέων δανείων ουσιαστικά να παγώσει.

Όμως και από πλευράς ζήτησης οι παράγοντες παραμένουν οι ίδιοι. με το διαθέσιμο εισόδημα από πλευράς ιδιωτών και τα κέρδη από πλευράς επιχειρήσεων να βρίσκονται σε περίοπτη θέση. Όπως παρατηρούμε η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος στην Ελλάδα αλλά και στις υπόλοιπες χώρες (πίνακας 15) της σύγκρισης ενδεχομένως συνέβαλε σε μείωση στη ζήτηση των δανείων και των πιστωτικών καρτών, διότι σε δυσχερείς οικονομικές συνθήκες

όπως αυτές που βιώνουμε σήμερα οι καταναλωτές προσπαθούν πρώτα στα πλαίσια του εφικτού να καλύψουν τις βασικές (φυσιολογικές) τους ανάγκες (όπως η τροφή, η στέγη) και στη συνέχεια να αποταμιεύσουν ώστε να καλύψουν και την ανάγκη της ασφάλειας (αυτοσυντήρησης, μέριμνας για το μέλλον)

Το ίδιο ισχύει και για τις επιχειρήσεις, οι οποίες προσπαθούν να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος (μειώσεις λειτουργικών εξόδων, μειώσεις μισθών, απολύσεις κτλ) και να περιορίσουν τον δανεισμό τους. Ειδικά στην Ελλάδα που η βιομηχανική παραγωγή έχει μειωθεί δραματικά (διάγραμμα 12) και η ευκολία άσκησης επιχειρηματικότητας με βάση τις κατατάξεις του 2011, 2010 είναι άθλος η μείωση της ζήτησης για νέα δάνεια είναι φυσικό επακόλουθο.

Στα παραπάνω θα πρέπει να τονίζουμε ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών ο οποίος από την απελευθέρωση της καταναλωτικής πιστής το 2003 έως και λίγο πριν την κρίση συγκαταλεγόταν στους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες για την αύξηση των πιστώσεων φαίνεται να μην έχει πλέον τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα δεν ακολουθούν πλέον επιθετική πολιτική ώστε να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά, αλλά προσπαθούν μέσω διαφορών τεχνικών (πχ τιτλοποιήσεις δανείων) να περιορίσουν την έκθεση τους στον πιστωτικό κίνδυνο και να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος. Θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι το ποσοστό της δανειακής επιβάρυνσης των νοικοκυριών έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια (πίνακας 16) από 31,4 % το 2004 στο 59,8 % το 2010, ενδειξη ότι η αγορά ενδεχομένως εμφανίζει σημάδια κορεσμού και ότι η χορήγηση νέων δανείων ίσως να δημιουργεί περισσότερους κινδύνους παρά οφέλη για τα πιστωτικά ιδρύματα.

Τέλος σημαντικό ρόλο στον ρυθμό αύξησης των δανείων διαδραματίζει το κράτος, όχι μόνο μέσω του θεσμικού πλαισίου που διαμορφώνει αλλά μέσω διαφορών μέτρων που λαμβάνει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εξαγγελία για αύξηση των αντικειμενικών αξιών και επιβολής ΦΠΑ στην αγορά πρώτης κατοικίας από 01/01/2006 με αποτέλεσμα την αύξηση των στεγαστικών δανείων, κυρίως τους τελευταίους μήνες του 2005 και βεβαία η αύξηση του πληθωρισμού το 2010 λόγω της αυξημένης φορολογίας (αύξηση συντελεστών Φ.Π.Α.) από 01/07/2010, ο οποίος επηρέασε το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών.

Πίνακας 15

Διαθέσιμο εισόδημα Ελλάδας και Ευρωπαϊκών χωρών

Country	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Euro area (16 countries)	8.058,20	7.798,20	7.571,20	7.379,10	7.700,30	7.591,30	7.236,70	6.857,70	6.644,70	6.344,70	6.153,60
Germany	2.275,20	2.199,00	2.120,00	2.032,50	2.121,60	2.086,50	2.004,20	1.904,70	1.876,20	1.799,30	1.769,70
Ireland	111,70	110,40	110,30	115,60	136,60	144,30	136,30	121,70	112,00	104,90	94,20
Greece	186,70	183,90	187,80	192,30	198,20	190,10	179,80	167,60	161,70	150,90	140,10
Spain	875,00	849,40	839,10	840,50	869,50	853,50	805,10	750,30	700,20	657,20	614,70
Portugal	137,20	134,90	136,10	133,90	138,10	136,80	129,70	126,10	123,90	119,20	116,80
Μεταβολή εισοδήματος											
Euro area (16 countries)		3,33%	3,00%	2,60%	-4,17%	1,44%	4,90%	5,53%	3,21%	4,73%	3,11%
Germany		3,47%	3,73%	4,31%	-4,20%	1,68%	4,11%	5,22%	1,52%	4,27%	1,67%
Ireland		1,18%	0,09%	-4,58%	-15,37%	-5,34%	5,87%	12,00%	8,66%	6,77%	11,36%
Greece		1,52%	-2,08%	-2,34%	-2,98%	4,26%	5,73%	7,28%	3,65%	7,16%	7,71%
Spain		3,01%	1,23%	-0,17%	-3,34%	1,87%	6,01%	7,30%	7,16%	6,54%	6,91%
Portugal		1,70%	-0,88%	1,64%	-3,04%	0,95%	5,47%	2,85%	1,78%	3,94%	2,05%

Πηγή: DataStream

Πίνακας 16

Δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών

χρονολογία	Δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών
Δεκ-04	31,4
Δεκ-05	36,5
Δεκ-06	41,1
Δεκ-07	45,3
Δεκ-08	49
Δεκ-09	50,4
Σεπ-10	59,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

1. Πίνακες

α/α	Τίτλος	Σελίδα
1	Πιστώσεις των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 - 2009 σε εκατ. USD	32
2	Ρυθμός αύξησης των πιστώσεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 - 2009	33
3	Προβλέψεις για μη εξυπηρετούμενα δάνεια των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009 σε εκατ. USD	34
4	Ρυθμός μεταβολής των προβλέψεων για μη εξυπηρετούμενα δάνεια των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 – 2009	35
5	Οικονομικά στοιχεία PIGS	38
6	Ρυθμός αύξησης των πιστώσεων των επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 - 2009	39
7	Ρυθμός αύξησης των προβλέψεων των μη εξυπηρετούμενων δανείων των επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 - 2009	41
8	Επιτόκιο Euribor 3m 2006 - 2010	45
9	Ανεργία	56
10	Μεταβολή πιστώσεων προς τα νοικοκυριά 2003 – 2009	57
11	Διαθέσιμο εισόδημα (Ελλάδα)	58
12	Πληθωρισμός Ελλάδας – Ευρωζώνης για την περίοδο 2003 – 2010	59
13	Χρηματοδότηση επιχειρήσεων νοικοκυριών 2003-2009	61

14	Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής	62
15	Διαθέσιμο εισόδημα Ελλάδας και Ευρωπαϊκών χωρών	65
16	Δανειακή επιβάρυνση νοικοκυριών	65

2. Διαγράμματα

α/α	Τίτλος	Σελίδα
1	Διαγραμματική απεικόνιση των πιστώσεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 - 2009 σε εκατ. USD	32
2	Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης των πιστώσεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 - 2009	33
3	Διαγραμματική απεικόνιση των προβλέψεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005-2009 σε εκατ. USD	34
4	Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού μεταβολής των προβλέψεων των μεγαλύτερων τραπεζών της Ελλάδας, Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ιρλανδίας και Γερμανίας για την περίοδο 2005 - 2009	35
5	Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης των πιστώσεων των 7 μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 - 2009	40
6	Διαγραμματική απεικόνιση του ρυθμού αύξησης προβλέψεων των μη εξυπηρετούμενων δανείων επτά μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών για την περίοδο 2003 - 2009	42

7	Euribor 3m 2006 – 2010	46
8	Χρηματοδότηση νοικοκυριών VS ανεργία	56
9	Μεταβολή πιστώσεων προς τα νοικοκυριά 2003 – 2009	58
10	Πληθωρισμός Ελλάδας- Ευρωζώνης για την περίοδο 2003 - 2010	59
11	Χρηματοδότηση επιχειρήσεων νοικοκυριών 2003 - 2009	61
12	Μ. Ο. Βιομηχανικής παραγωγής	62

10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική

Βιβλία

1. Γιάννης Παναγόπουλος-Γιάννης Πελετιδης (2007) «Βασιλεία II: Περιγραφή και συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα» Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών Αθήνα
2. Κώστας Μελάς (2008) «Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική» εκδόσεις Εξαντάς Αθήνα
3. Δημήτριος Αθ. Κυριαζής (2007) «Συγχωνεύσεις και Εξαγορές» εκδόσεις Κων/νου Σμπιλια και Σια ΟΕ Αθηνά
4. Γεώργιος Κοντος (2010) «Λογιστική Τραπεζών και εταιρειών Leasing και Factoring» β' Έκδοση εκδόσεις Διπλογραφία. Αθηνά
5. Μιχάλης Γλύκας - Γιώργος Ξηρογιαννης - Χρήστος Σταικουρας (2006) «Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων» εκδόσεις Παπαζηση, Αθήνα

Εκθέσεις

1. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2005-2006, Φεβρουάριος 2006
2. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2006-2007, Φεβρουάριος 2007
3. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για την Νομισματική Πολιτική 2007-2008, Φεβρουάριος 2008

4. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2008-2009, Φεβρουάριος 2009
5. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2009-2010, Φεβρουάριος 2010
6. Ενδιάμεση Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2010, Οκτώβριος 2010
7. Έκθεση του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2010-2011, Φεβρουάριος 2011

2. Ξένη

Βιβλία

1. Aswath Damodaran (2006) "Applied Corporate Finance- A User's Manual", Stern School of Business New York University
2. Richard A. Brealey - Stewart C. Myers-franklin Allen (2008) "Principles of Corporate Finance" McGraw Hill

Βάσεις δεδομένων από όπου αντλήθηκαν στοιχεία

- Bloomberg
- DataStream
- Bankscope

Ιστοσελίδες από όπου αντλήθηκαν στοιχεία

- <http://www.bankofgreece.gr> (Τράπεζα της Ελλάδος)
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία)
- <http://www.statistics.gr> (Ελληνική Στατιστική Αρχή)
- <http://www.ecb.int> (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα)
- <http://www.oecd.org> (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)
- <http://www.imf.org> (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)
- <http://www.bis.org> (Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών)